

”Heikossa työmarkkina-asemassa olevien palvelut on unohdettu”

Arvioita sote- ja maakuntauudistuksen vaikutuksista
työpajatoimintaan

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	2
Johdanto.....	5
Työpajatoiminta pähkinäkuoressa.....	7
Kooste työpajatoiminnan kannalta keskeisistä uudistuksista ja lainsäädännöstä	9
Sote- ja maakuntauudistus.....	9
Kasvupalvelu-uudistus.....	10
Valinnanvapauslaki.....	11
Julkiset rekrytointi- ja osaamispalvelut, työttömyysturvalaki sekä alueiden kehittämisen ja kasvupalvelujen rahoittaminen.....	12
Palvelujen järjestäminen ja rahoitus maakunnassa.....	13
Palvelujen tuottaminen maakunnalle.....	15
Kuntien muuttuva rooli	16
Asiakkaan palveluprosessit ja monialainen yhteistyö kasvu- ja sote-palveluissa.....	20
Palveluprosessit kasvupalveluissa	20
Palveluprosessit sote-palveluissa	22
Työpajojen monialainen yhteistyö ja uudistukset.....	24
Työpajat sote- ja maakuntauudistuksen pyörteissä – hahmotelmia mahdollisista kehityssuunnista	26
Kunnallinen työpajatoiminta	26
Säätöiden työpajatoiminta	29
Yhdistysten työpajatoiminta.....	30
Suosituksia	32
Asiantuntijahaastattelut.....	35
Lähteet.....	36

TIIVISTELMÄ

Valmisteltavana olevassa sote- ja maakuntauudistuksessa Suomeen ollaan rakentamassa uutta julkista hallintoa ja uudistamassa sosiaali- ja terveyspalvelut sekä ns. kasvupalvelut (nykyiset TE- ja yrityspalvelut). Odotettavissa on merkittäviä muutoksia rakenteisiin, toimintatapoihin, palveluihin ja niiden tuottamisen tapoihin sekä toiminnan rahoitukseen ja ohjaukseen.

Tämän selvitystyön tavoitteena on tarkastella tulossa olevia muutoksia ja niiden vaikutuksia työpajatoiminnan ja sen kohderyhmien, heikossa työmarkkina-asemassa olevien yksilöiden, kannalta. Selvitystyön tarkoituksena on nostaa keskusteluun työpajakenttää koskettavia keskeisiä huomioita uudistuksista sekä tukea työpajatoimintaan liittyvää vaikuttamistyötä. Selvitystyön laadintahetkellä lakien valmistelu oli vielä kesken, joten myöskään varmuutta siitä, mikä muuttuu ja miten, ei ollut vielä olemassa. Tarkastelu on tästä syystä kysymyksiä esille nostavaa ja pohdiskelevaa.

Selvitys sisältää lakien valmistelumateriaaleihin pohjautuvan lyhyen koosteen teemaan liittyvistä uudistuksista. Tästä materiaalista nostetaan esille työpajatoimintaa koskevia esityksiä sekä palveluiden että asiakkaiden näkökulmasta. Selvityksen aineistona käytetään lisäksi selvitystä varten tehtyjä asiantuntijahaastatteluja. Niiden pohjalta esitetään kysymyksiä ja huomioita uudistusten jatkovalmistelua varten. Selvitykseen on myös rakennettu mahdollisia hahmotelmia siitä, miltä työpajatoiminnan tulevaisuus ja toimintaedellytykset uudistusten myötä voisivat näyttää. Raportin loppuun on koottu suosituksia uudistusten valmistelijoille ja työpajatoimijoille.

Asiantuntijahaastatteluissa uudistusten tarpeellisuus tunnistetaan laajalti. Uudistusten tavoitteissa ja lakiehdotuksissa nähdään yleisellä tasolla myönteisiä puolia, moni haastateltava esimerkiksi pitää tavoitteena olevaa entistä nopeampaa pääsyä palveluihin hyvänä ja katsoo kilpailun voivan tuoda palveluihin lisää laatua. Samaan aikaan uudistuksiin liitetään paljon kriittisiä huomioita ja huolen aiheita. Haastateltavat peräänkuuluttavat heikossa työmarkkina-asemassa olevien ja heille suunnattujen palvelujen tarkempaa huomioimista. Selvityksen mukaan vaikutusten arviointi on ollut puutteellista heikossa työmarkkina-asemassa olevien ja työpajapalveluiden tuottamisen toimintaedellytysten osalta.

Jatkossa heikossa työmarkkina-asemassa olevien palveluihin ei ole korvamerkittyjä resursseja, vaan maakunta saa rahoituksen valtiolta ns. yleiskatteellisena. Kun tästä rahoituksesta jaetaan resurssit myös suurten kustannusten sosiaali- ja terveyspalveluihin, on olemassa huoli, että haasteellisimmassa asemassa olevien palveluille ei resursseja ole riittävässä määrin osoitettavissa. Kukin maakunta rakentaa oman palvelujärjestelmänsä, jolloin asiakkaiden saamat palvelukokonaisuudet ja niihin osoitetut resurssit vaihtelevat maakunnasta toiseen. Jos palvelut jäävät saamatta, se näkyy jatkossa viiveellä sosiaali- ja terveyspalvelujen kysynnän kasvuna ja kustannusten nousuna. Selvityksen perusteella uudistuksissa ei ole huomioitu riittävästi kuntien, säätiöiden, yhdistysten ja muiden valmennusyksiköiden merkittävää roolia työllisyydenhoidossa ja asiakkaiden tarpeista lähtevien palvelukokonaisuuksien toteuttamisessa.

Maakuntien valmistelutyöryhmät ovat työskennelleet kireällä aikataululla, ja valmistelutyö jatkuu edelleen. Useissa asiantuntijahaastatteluissa todettiin, että valmisteluryhmiin ei ole nimetty työpajojen edustusta, ja valmistelujen etenemiseen liittyy paljon epätietoisuutta. Jatkossa uudistusprosessiin on tärkeää saada myös työpajatoimijoiden ja niiden kohderyhmien ääni kuuluviin – erityisesti, kun valmistelu etenee lähemmäs asiakkaiden palvelukokonaisuuksia.

Uudistusten myötä kuntien tehtävät ja rooli muuttuvat merkittävästi. Tässä selvitystyössä uudistusten vaikutukset kuntien työpajatoiminnalle herättivät laajalti kysymyksiä. Kunnan, maakunnan ja valtion työnjaolle työllisyyden hoidossa kaivataan pikaisesti selkeyttä. Jatkossa kunnalle jäävät elinvoiman vahvistaminen ja

hyvinvoinnin edistäminen, mutta mitä nämä ja työllisyydenhoito tulevat käytännössä tarkoittamaan? Työpa-joista lähes 70 prosenttia on tällä hetkellä kunnallisia. Mikä rooli kunnilla on vaikeasti työllistyvien palveluissa jatkossa, kun kasvupalvelut ja sote-palvelut siirtyvät maakunnalle? Tuloksellinen työllisyydenhoito ja valmen-nustyö edellyttävät välineitä toimia. Keskeisiä kysymyksiä ovat tältä osin, mihin maakunta suuntaa jatkossa palkkatukea ja mitä tapahtuu kuntoutuksen kentällä esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan suhteen.

Kuntien osalta keskusteluun nousi erityisesti kysymys työmarkkinatuen maksuosuuksista. Jakautuuko kun-nilla ollut osuus jatkossa kunnan ja maakunnan kesken? Asiantuntija-arvioissa korostetaan, että mikäli kunta maksaa ko. maksuosuutta, sillä tulee myös olla keinoja vaikuttaa pitkäaikaistyöttömyyden lukuihin. Näin myös työllisyydenhoidon toimet tulevat näkyviin kuntien taloudessa. Kun esim. työpajatoiminnalla saadaan tuloksia, se vaikuttaa mahdollisiin työmarkkinatuen maksuosuuksiin. Mikä on kunnan intressi toteuttaa työ-pajapalveluja, jos työllisyydenhoidon vastuu ei ole selkeä? Haastattelujen perusteella kuntapuolella on vah-vat intressit huolehtia asukkaidensa osallisuuden vahvistamisesta ja syrjäytymisen ehkäisystä.

Asiakkaiden kannalta erityistä huomiota tulee kiinnittää lähipalvelujen tarpeeseen. Heikossa työmarkkina-asemassa olevilla henkilöillä ei välttämättä ole mahdollisuuksia hakeutua kaukana sijaitseviin palveluihin. Keskittyvätkö palvelut entistä enemmän maakuntien keskuksiin, ja pudottaako se osan ihmisistä palvelujen ulkopuolelle? Asiakasnäkökulmasta toinen erityinen huolenaihe on asiakkaan kohtaamisen väheneminen, kun siirrytään entistä enemmän sähköiseen asiointiin. Paljon tukea ja ohjausta tarvitsevat asiakasryhmät hyö-tyvät selkeästi siitä, että asiakasta palvellaan ja hänen palvelutarvettaan arvioidaan kasvokkain. Vaarana on, etteivät asiakkaat kiinnity tarvitsemiinsa palveluihin.

Myös uudistuksiin liittyvää valinnanvapautta voi selvityksen perusteella pitää vaikeaselkoisena ja huolta he-rättävänä. Vaikeaselkoisuus liittyy jo uudistusten valmistelussa luotuun uuteen käsitteistöön – esimerkiksi sote-lainsäädännön osalta on tarvittu erityinen sote-sanastonsa. Tämä ei vahvista luottamusta siihen, että työpajojen kohderyhmään kuuluvan asiakkaan olisi helppo hahmottaa omia mahdollisuuksiaan palvelujärjes-telmässä. Henkilökohtaisen ohjauksen ja neuvonnan tarve kasvaa. Huolena on, että asiakkaat jäävät ilman tarvitsemiaan palveluita.

Yhtiöittämisvelvoite aiheuttaa huolta työpajakentällä ja sen osalta toivotaan toisenlaista ratkaisua lopulli-seen lakiin. Voidaan kysyä, onko tarkoituksenmukaista, että myös vaikeimmin työllistyvien palvelut pitää yh-tiöittää, mikäli niitä ollaan tuottamassa maakunnalle. Kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien palvelut vaativat usein pitkiä palveluketjuja, eikä niissä ole mahdollista saada nopeita tuloksia halvalla, jolloin heille tarjottavien palvelujen tuottaminen ei välttämättä kiinnosta voittoa tavoittelevia yrityksiä. Työpajojen yleisin toimenpide on kuntouttava työtoiminta, jonka tuottaminen edellyttäisi jatkossa palvelutuotannon yh-tiöittämistä. Kunnissa tai yleishyödyllisissä yhdistyksissä ei välttämättä ole mahdollisuutta tai kiinnostusta yhtiöittää tuotettuja työpajapalveluja. Yhtiöittämisestä syntyy kustannuksia ja se muuttaa toiminnan luon-netta. Jos nuorten työpajatoiminta siirretään kunnan nuorisotoimesta yksityiseen yritykseen, karsiutuvatko palveluista nuorisolaissa säädetyt tavoitteet ja sisällöt?

Tähän selvitystyöhön sisältyy pienimuotoinen tarkastelu työpajatoiminnan mahdollisista tulevista kehitysku-luista. Yhdeksi keskeiseksi kysymykseksi nousee, millaiset mahdollisuudet pienillä toimijoilla on tarjota pal-veluja markkinoilla. Moni asiantuntija katsoi, että kysyntään voidaan vastata ennen kaikkea toimijoiden yh-teenliittymien avulla tai palvelukokonaisuuksien osia tarjoamalla. Keskeisiä kysymyksiä ovat myös, miten asi-akkaiden ohjaus työpajatoimintaan jatkossa toimii ja millaisia palvelukokonaisuuksia työpajat pystyvät jat-kossa tarjoamaan. Vaikeasti työllistyvien henkilöiden palveluissa monialainen yhteistyö on keskeistä. Uu-dessa toimintaympäristössä olennaista on rakentaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja yhteensovittaa pal-veluja asiakaslähtöisesti, muutoin vaarana on palveluiden ja palveluketjujen pirstoutuminen.

Markkinoilla toimiminen merkitsee, että hankinta- ja sopimusoosaamista tarvitaan aivan toisessa määrin kuin aiemmin. Työpajojen on tarpeen huolehtia siitä, että palvelukuvaukset ovat kunnossa, palvelu on laadukasta

ja vaikuttavaa ja markkinointiosaamista löytyy. Tähän tarvitaan lisäkoulutusta. Maakunnilta odotetaan määrittelyjä, millaisia palveluja ja palvelukokonaisuuksia ne ovat hankkimassa ja millaisin kriteerein. Huomiota tulee kiinnittää myös palvelujen tulosten ja vaikutusten arviointiin – erityisesti heikoimmassa työmarkkina-
asemassa olevien henkilöiden palveluissa tuloksia tulee mitata myös laadullisin kriteerein. Työpajakentällä
nähdään tärkeänä, että uudistusten myötä ei jätetä hyödyntämättä sitä vahvaa osaamista, paikallistunte-
musta ja toimivia käytäntöjä, joita työpajoilta löytyy.

Johdanto

Suomessa on valmisteilla merkittävä yhteiskunnallinen uudistus. Sote- ja maakuntauudistus on mittavimpia hallinnon ja toimintatapojen uudistuksia, mitä maassamme on tehty. Muutosten alla ovat yhtäaikaisesti useat eri hallinnonalat ja niiden palvelut – palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, rahoitus ja ohjaus. Uudistusten myötä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen ja ns. kasvupalvelut (nykyiset TE- ja yrityspalvelut) siirtyvät maakunnille 1.1.2019.¹

Tämän selvitystyön tarkoituksena on tarkastella valmistelussa olevien muutosten, maakuntauudistuksen sekä erityisesti sote- ja kasvupalvelu-uudistusten, vaikutuksia työpajatoimintaan. Selvitystyön tavoitteena on antaa Valtakunnalliselle työpajayhdistykselle ja työpajatoimijoille tukea omaan vaikuttamistyöhönsä sekä tarjota uudistusten valmistelijoille tietoa ja uusia näkökulmia toteuttaa uudistuksia siten, että heikossa työmarkkina-asemassa olevien palvelut ja työpajojen toimintaedellytykset säilyvät.

Selvitys sisältää taustoittavan koosteen teemaan liittyvistä uudistuksista, pääosin lakien valmistelumateriaalien pohjalta. Tästä materiaalista nostetaan esille työpajatoimintaa koskevia esityksiä sekä toiminnan että asiakkaiden näkökulmasta. Erityisesti tarkastelussa on *hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi* (sisältyy hallituksen esitykseen HE 15/2017) ja *luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista* (Luonnos 1.3.2017). Lisäksi koosteessa on mukana *hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaiden valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa*, ns. valinnanvapauslaiksi (sisältyy hallituksen esitykseen HE 47/2017) ja *esitysluonnos laiksi julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista* (sisältyy hallituksen esitysluonnokseen, joka on lähetetty 5.5.2017 lausuntokierrokselle).

Lainvalmistelumateriaalien ohella selvityksen varsinaisena aineistona käytetään asiantuntijahaastatteluja. Selvitystä varten on haastateltu työpajatoimijoiden, kuntien työllisyyspalveluiden, aluehallinnon, Kuntaliiton ja ministeriöiden edustajien sekä valtakunnalliseen, maakunnalliseen ja kuntatason valmisteluun ja päätöksentekoon osallistuvien asiantuntijoiden edustajia. Haastatteluja toteutettiin yhteensä 21. Lisäksi Etelä-Savon työpajojen alueellisessa ALU-verkostossa toteutettiin ryhmämuotoinen keskustelu selvitystä varten.

Asiantuntijahaastattelujen pohjalta on nostettu esille keskeisiä kysymyksiä ja huomioita uudistusten jatkovalmistelua varten. Lisäksi on rakennettu hahmotelmia siitä, miltä työpajatoiminnan tulevaisuus ja toimintaedellytykset näyttävät sote-, maakunta- ja kasvupalvelu-uudistusten myötä. Raportin lopussa esitetään kootut suositukset uudistusten valmistelijoille ja työpajatoimijoille.

Selvitystyö on tehty ajalla 10.4.–31.5.2017 tilanteessa, jossa uudistuksiin liittyvien lakien valmistelu on ollut kesken. Maakunnissa on käynnissä kiireinen valmistelutyö ja asiat etenevät kullakin alueella oman prosessinsa mukaan. Kokeiluja on menossa ja uusia pilotteja on käynnistymässä. Tässä selvitystyössä ei ollut mahdollista seurata eri alueiden valmistelutyötä, eikä selvitys sisällä koottua esitystä maakuntien suunnittelutilanteesta. Selvitystyö on siis katsaus aiheeseen huhti-toukokuun 2017 valmistelutilanteesta. Ajankohta heijastui asiantuntijahaastatteluihin siten, että teeman tarkastelu oli pohdiskelevaa, pääosin kysymyksiä ja huolen aiheita esille nostavaa. Vaikutusten arviointi on haasteellista ja oletuksiin perustuvaa, kun tietoa uudistusten yksityiskohdista lainsäädännön, saatikka käytännön tasolla ei ole ollut käytettävissä. Kokonaisuudessaan haastatteluissa nousi esille vahva huoli työpajatoiminnan toimintaedellytysten ja työpajojen kohderyhmän palvelujen turvaamisesta jatkossa.

Muutosten valmistelussa on – uudistusten laajuus huomioon ottaen – erittäin kireä aikataulu, mutta erityisesti tässä tilanteessa on vaikutettava, niin paikallisesti kuin maakuntien ja valtakunnankin tasolla. Uudistus

¹ <http://alueuudistus.fi/etusivu>; http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/sote-ja-maakuntauudistus-etenee-eduskuntaan

etenee: uusi hallintomalli on tulossa, ja rakenteet ja toimintatavat muuttuvat. Tärkeää on nyt tuoda uudistuksen valmistelijoille esille työpajatoiminnan ja sen kohderyhmien, heikossa työmarkkina-asemassa olevien, kannalta merkittävät ja huomiota vaativat näkökulmat.

Lämmin kiitos kaikille haastatelluille asiantuntijoille!

Helsingissä 16.6.2017

Pirjo Oulasvirta-Niiranen

Työpajatoiminta pähkinäkuoressa²

Työpaja on yhteisö, jossa työnteon ja siihen liittyvän valmennuksen avulla pyritään parantamaan yksilön valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön sekä vahvistamaan hänen arjenhallintataitojaan. Työpajatoiminnassa keskeistä on työn ja valmennuksen kautta tapahtuva tekemällä oppiminen. Työpajat ovat työvaltaisia ja yhteisöllisiä oppimisympäristöjä. Työpajan työvalmennus tukee valmentautujan työkykyä ja työyhteisöosaamista sekä kerryttää hänen ammatillista osaamistaan. Työpajan yksilövalmennus puolestaan vahvistaa valmentautujan toimintakykyä, arjen hallintaa ja tulevaisuuden suunnittelua.

Työpajojen valmentautujina on nuoria ja aikuisia, jotka tarvitsevat tukea koulutus- ja työmarkkinoille kiinnitykseen. Valmentautujia ohjautuu työpajoille etenkin TE-palveluiden, sosiaalitoimen sekä oppilaitosten kautta. Suurin osa valmentautujista sijoittuu työpajalle kuntouttavaan työtoimintaan tai työkokeiluun, osa työskentelee työpajalla palkkatuetussa työssä tai on siellä opintoihin liittyvillä tukijaksoilla.

Nuorten työpajatoiminta on määritelty nuorisolaissa (1285/2016). Laissa säädetään nuorten työpajatoiminnan tehtävistä, nuoren tietojen käsittelystä ja huumausainetestauksesta työpajatoiminnassa sekä valtionavustuksen myöntämisestä työpajatoimintaan. Nuorisolain 4 luvun 13 §:n mukaan nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Työpajatoiminnan tarkoituksena on parantaa nuoren elämänhallintataitoja sekä edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuuttaan yhteiskuntaan. Nuori valmentautuu tekemällä työtä tai työtoimintaa omien edellytystensä mukaan. Työpajalla laaditaan nuorelle henkilökohtainen valmennussuunnitelma yhdessä nuoren kanssa. Nuorten työpajatoiminnan järjestäjinä voivat toimia kunta tai useat kunnat yhdessä tai nuorten palveluja tuottava yhteisö. Nuorten työpajalla tulee olla nuorten yksilö- ja työvalmennusosaamista ja nuorten työpajan on seurattava toimintansa tuloksia.

Työpajoilla oli vuonna 2016 kaikkiaan yli 25 000 valmentautujaa, joista noin 14 900 oli alle 29-vuotiaita nuoria. Vuonna 2016 nuorten työpajatoimintaa oli 87 % Suomen kunnista. OKM:n valtionavustusta saaneista työpajoista vuonna 2016 kunnallisia oli noin 70 %, yhdistysten/järjestöjen ylläpitämiä 16 %, säätiöiden ylläpitämiä 9 % ja yrityspohjaisia työpajoja 2 %.³ Työpajojen koon mukaan jaoteltuna TPY:n jäsenorganisaatioista vuonna 2016 oli pieniä (1–9 toimihenkilöä) 73 %, keskikokoisia (10–29 toimihenkilöä) 18 % ja suuria (30 tai enemmän toimihenkilöä) 10 %.⁴

Työpajatoiminnan rahoitus on monikanavaista: rahoitus koostuu muun muassa hallinnoijan (esimerkiksi kunta) rahoituksesta, muusta julkisesta rahoituksesta, työpajojen tuotannollisesta toiminnasta ja mahdollisesta valmennuspalveluiden myynnistä sekä nuorten työpajojen kohdalla OKM:n nuorten työpajatoimintaan myöntämästä valtionavustuksesta (muodostaa nuorten työpajojen kokonaisrahoituksesta hieman yli 10 %).

Työpajajakson jälkeen lähes 70 % nuorista sijoittui joko koulutukseen, työhön tai muuhun tarvetta vastaavaan palveluun⁵. TPY:n kehittämän sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittarin mukaan työpajojen valmentautujista 93 % on kokenut sosiaalista vahvistumista vähintään jonkin verran työpajajakson aikana. Erityisesti myönteisiä edistysaskelia on koettu arjen asioiden hallinnassa (81 % valmentautujista) sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksissa (77 %).⁶ Työpajatoiminnan taloudellisia näkökulmia tarkastelleen selvityksen mukaan työ-

² Ks. Esim. <https://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/>; Työpajatoiminta 2015.

³ OKM/AVI (Valtakunnallinen työpajakysely)

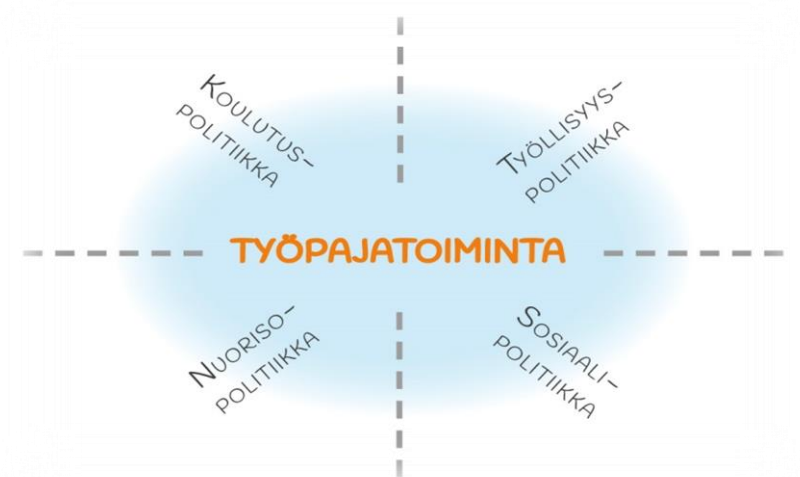
⁴ TPY: Vuosikertomus 2016.

⁵ OKM/AVI (Valtakunnallinen työpajakysely)

⁶ Sovari – sosiaalisen vahvistumisen mittari työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön

elämän ulkopuolelle jäävän nuoren osalta työuran mittaiset ansionmenetykset ovat noin 1,4 miljoonaa euroa. Työpajatoiminnan yhteenlaskettujen menojen kattamiseen riittää noin 110 nuoren onnistunut tukeminen koulutukseen ja työelämään vuodessa.⁷

Työpajatoiminta on tavoitteiltaan ja toiminnaltaan useaa eri politiikkalohkoa lävistävä. Työpajatoiminta kytkeytyy ja sillä on liittymäkohtia niin työllisyyspolitiikkaan, sosiaalipolitiikkaan, nuorisopolitiikkaan kuin koulutuspolitiikkaankin. Työpajatoiminnalle on luonteenomaista sijoittuminen usean eri hallinnonalan välimaastoon ja niiden rajapinnoille. Myös kunnallisten työpajojen sijoittuminen kuntien eri hallintokuntiin vaihtelee: työpajoja on sekä nuorisotoimessa, sosiaali- ja terveyspalveluissa, sivistys- ja kulttuuritoimessa, työllisyyspalveluissa että keskushallinnossa. Toiminnan asemoitumisen kannalta merkityksellistä on, miten työpajatoiminnan tarkoitus ja tavoitteet linjataan: onko kyseessä nuorten työpaja, jonka keskiössä on valmentautujien sosiaalinen vahvistaminen ja jonka toiminta pohjautuu vahvasti nuorisolakiin, vai ohjaako toimintaa selkeämmin esimerkiksi linjaus työllisyyden hoidon suuntaan.

Kuva 1. Työpajatoiminta kytkeytyy työllisyys-, sosiaali-, nuoriso- ja koulutuspolitiikkaan.⁸

Työpajatoiminta rakentuu myös käytännössä monialaiselle yhteistyölle. Työpajojen yhteistyöverkostot ovat laajoja, sillä kyse on usean eri sektorin palveluja tarvitsevista asiakasryhmistä. Työpajapalveluihin ohjaavia tahoja ovat esimerkiksi TE-palvelut, kuntien sosiaalitoimet, etsivä nuorisotyö, koulutuksen järjestäjät ja Ohjaamot. Työpajajakson aikana yhteistyötä tehdään usein etenkin sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa, ja jatkopolkujen osalta keskeisessä asemassa ovat erityisesti TE-palvelut, koulutuksen järjestäjät ja työnantajat.

⁷ Ohtonen 2016.

⁸ Esim. Hämäläinen & Palo 2014.

Kooste työpajatoiminnan kannalta keskeisistä uudistuksista ja lainsäädännöstä

Sote- ja maakuntauudistus⁹¹⁰

Hallitus antoi 2.3.2017 eduskunnalle hallituksen esityksen maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi. Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi maakuntalaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä niiden yhteinen voimaannanolaki. Lisäksi esityksessä on uudistusten edellyttämät muutokset muuhun lainsäädäntöön. Esitys sisältää kaikkiaan 34 lakia.

Uusi hallintomalli muodostuu kolmitasoiseksi: valtio (valtakunnallisia tehtäviä), maakunta (sote-palvelut, alueelliset ja kasvupalvelutehtävät, osallistumisen ja vaikuttamisen yhteisö) ja kunta (paikalliset tehtävät, paikallisen osallistumisen ja vaikuttamisen yhteisö, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, elinvoimatehtävät).

Uudistuksen tarkoituksena on:

- nykyaikaistaa palveluja
- parantaa julkisen talouden kestävyyttä
- luoda edellytykset Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuuden mallille
- palvelujen tuottaminen vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti (tehokkaimmat ja vaikuttavimmat toimintatavat)
- palvelujen integrointi asiakaskeskeisesti ihmisten tarpeiden mukaisesti
- pienentää eroja ihmisten hyvinvoinnissa ja taittaa kustannusten kasvua.

Itsehallinnollisia maakuntia tulee esityksen mukaan olemaan Manner-Suomessa 18. Maakunnille valitaan suorilla vaaleilla maakuntavaltuustot. Maakunnat tulevat olemaan monitoimialaisia viranomaisia ja niiden tehtäväaloista säädetään maakuntalaissa.

Maakunnille siirtyy tehtäviä ELY-keskuksista, TE-toimistoista, aluehallintovirastoista, maakuntien liitoista ja muista kuntayhtymistä sekä kunnista. Maakunta määrittelee palvelujen tarpeen, määrän ja laadun sekä niiden tuottamistavan. Maakunta vastaa siitä, että asukkaat saavat palvelut yhdenvertaisesti. Maakunnalla on ohjaus- ja valvontatehtäviä sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttöä. Valtio rahoittaa maakuntien toiminnan. Uudistuksen tavoitteena on hillitä kustannusten kasvua 3 miljardilla eurolla vuoden 2029 loppuun mennessä.

Sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen ja tuottaminen¹¹

Hallituksen esityksen mukaan maakunta järjestää julkisesti rahoitetut sosiaali- ja terveystaloudet ja vastaa asiakkaiden palvelukokonaisuuksista. Kunnat eivät enää järjestä ja rahoita sote-palveluja. Maakunnan vastuulla on, että asukkaat saavat lakisääteiset palvelut yhdenvertaisuusperiaatteella. Maakunnan tehtävänä on määritellä palvelujen tarve, määrä ja laatu sekä tuottamistapa, mikäli muulla lailla ei toisin säädetä.

Järjestämislaissa säädetään, miten maakunnan tulee järjestää lakisääteiset sote-palvelut asukkaille. Järjestämislailla säädetään palvelujen saatavuudesta. Palvelujen tulee olla yhteen sovitettuja kokonaisuuksia ja ne

⁹ Ks. <http://alueuudistus.fi/etusivu>; http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/sote-ja-maakuntauudistus-etenee-eduskuntaan; <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/tiivistelmä-sote-ja-maakuntauudistuksen-lainsaadannosta-2.3.2017.pdf/ea7f35db-c837-4baf-b267-363c0b17d1e2>

¹⁰ <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/hallituksen-esitys-sote-ja-maakuntauudistuksesta-2.3.-2017.pdf/05df0eec-7625-435a-b462-667279f2d029>

¹¹ <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/tiivistelmä-sote-ja-maakuntauudistuksen-lainsaadannosta-2.3.2017.pdf/ea7f35db-c837-4baf-b267-363c0b17d1e2>; <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/asiakkaan-valinnanvapaus>

tulee toteuttaa lähellä asiakkaita. Palveluintegraatio edellyttää tuottajien yhteistyötä. Palvelujen sisältö, laajuus ja laatu pitää olla asiakkaiden tarpeiden mukaisia. Maakunta laatii palvelustrategian ja antaa ns. palvelulupauksen.

Keskeistä on, että maakunnan on erotettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja tuottaminen. Maakuntalaissa säädetään maakunnan palvelujen tuottamisesta yleisesti. Maakunta voi tuottaa palvelut itse tai yhteistoiminnassa muiden maakuntien kanssa tai hankkia ne sopimukseen perustuen muulta palveluntuottajalta. Maakunnan omasta palveluntuotannosta vastaa maakunnan liikelaitos, joka myös käyttää julkista viranomaisvaltaa. Maakunnan on annettava palvelujen tuottaminen maakunnan omistaman yhtiön tai yhteisön hoidettavaksi silloin, kun maakunta hoitaa sote-tehtäviä kilpailutilanteessa markkinoilla tai palvelut ovat asiakkaan valinnanvapauden piirissä (yhtiöittämisvelvollisuus). Palveluntuottajana voi toimia maakunnan liikelaitos, osakeyhtiö, yhteisö, yhdistys, osuuskunta, säätiö ja itsenäinen ammatinharjoittaja. Erillisessä laissa sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta säädetään mm. perusvaatimukset sote-palvelujen tuottajille sekä tuottajan rekisteröitymisvelvollisuudesta. Maakunnan liikelaitos tuottaa asukkailla julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut silloin, jos niitä ei ole muutoin saatavilla.

Kasvupalvelu-uudistus¹²

Meneillään olevassa kasvupalvelu-uudistuksessa muutetaan aluekehittämisjärjestelmä sekä TE-palvelut ja yrityspalvelut. TE-palvelut ja yrityspalvelut kootaan julkiseksi kasvupalveluksi. Palvelulla edistetään yritystoimintaa, yritysten kasvua, uudistumista ja kansainvälistymistä sekä vastataan työmarkkinoiden muutoksiin. Kasvupalvelua tarjotaan alueellisesti ja valtakunnallisesti yritys- ja henkilöasiakkaille. Osa kasvupalveluista on valtakunnallisia, osa maakunnallisia. Lakiehdotusluonnoksessa tarkoitetut maakunnalliset kasvupalvelut koostuisivat maakunnalle siirrettävistä nykyisten TE-toimistojen ja ELY-keskusten tehtävistä eli yritys- ja TE-palveluista sekä maakuntien liittojen nykyisistä elinkeinotoimintaa ja työllisyyttä edistävästä tehtävästä. Kunnat vastaisivat edelleen paikallisesta elinkeinopolitiikasta. Kuntien elinvoimatehtävän osana tuotettavat palvelut täydentäisivät valtakunnallisia ja maakunnallisia kasvupalveluja.

Kasvupalvelujen lakikokonaisuus sisältää mm. seuraavat lait:

- Laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista
- Laki alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta
- Laki rekrytointi- ja osaamispalveluista

Kasvupalvelut järjestetään monituottajamallilla. Julkiset toimijat, mukaan lukien maakunta, voivat toimia kasvupalveluiden tuottajina vain yhtiömuodossa. Palveluntuottaja voi olla julkisomisteinen, esimerkiksi kunnan yhtiö tai maakunnan omistama yhtiö, yksityinen yritys tai kolmannen sektorin toimija. Kunnan yhtiö ei voi olla sidosyksikköasemassa kuntaan. Maakunta vastaa itse palvelujen tuottamisesta vain silloin, kun markkinoilta ei löydy sopivia palveluntuottajia tai kyse on tehtävistä, joita ei voi viedä markkinoille.

Maakunnalla on oikeus järjestää palvelukokonaisuuksia harkintansa mukaisessa laajuudessa. Maakunnan järjestämisvastuuseen kuuluu palvelujen tarveharkinta, päätöksenteko resurssien käytöstä, palvelujen saatavuuden varmistaminen sekä palvelujen tuottaminen maakunnan yhtiön kautta silloin, kun ei ole muita palveluntuottajia (markkinapuutetilanne). Maakunta vastaa siitä, asiakkaille on tarjolla rekrytointi- ja osaamispalveluita.

¹²<http://tem.fi/documents/1410877/4281155/he-alke-ja-kasvupalvelulaki-luonnos-1.3.2017.pdf/4d6600da-13c9-4d79-923d-484610434861>; Patrikainen (2017); Tonttila (2017)

Palvelukokonaisuudet:

- rekrytointi ja osaamisen kehittäminen
- yrittäjätoiminta ja yrittäjyys
- edellytysten luominen innovaatioiden kehittämiseksi
- kansainvälistyminen
- rahoitus

Ensisijaisena palvelukanavana kasvupalveluissa ovat personoidut sähköiset palvelut ja niitä tukeva asiakasneuvonta sekä tuki sähköiseen asiointiin. Toisena kanavana on maakunnan asiantuntijapalvelu käyntiasiointina, henkilökohtaisena puhelinpalveluna ja kuvallisena etäpalveluna.

Uudenmaan erilliskokouksesta säädetään erikseen. Ratkaisu perustuisi linjaukseen, jossa Uudellamaalla aluekehittämistehtävien järjestäminen olisi Uudenmaan maakunnan vastuulla ja kasvupalvelutehtävien järjestäminen olisi pääkaupunkiseudun kuntien (Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa) perustaman kuntayhtymän vastuulla.

Valinnanvapauslaki¹³

Hallitus antoi eduskunnalle esityksen valinnanvapauden lainsäädännöstä 9.5.2017. Valinnanvapaudella tarkoitetaan asiakkaan oikeutta valita itse käyttämiensä sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaja. Julkisesti rahoitettuja sosiaali- ja terveyspalveluja voisivat jatkossa tarjota asiakkaalle julkiset, yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat, kuten järjestöt ja säätiöt. Asiakasmaksut olisivat esityksen mukaan samat kaikilla palveluntarjoajilla.

Valinnanvapauden laajentamisella nykyisestä halutaan lisätä asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia sekä vaikuttaa palvelujen saatavuuteen, laatuun ja kustannusvaikuttavuuteen parantavasti. Asiakas voisi valita ennistä monipuolisemmin omaan tilanteeseensa sopivia palveluntuottajia. Tavoitteena on, että asiakas pääsisi nykyistä nopeammin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolle ja muihin palveluihin.

Valinnanvapausmallissa henkilö listautuu valitsemansa sosiaali- ja terveyskeskuksen (sote-keskus) asiakkaaksi. Jos sote-keskuksella on toimipisteitä useilla paikkakunnilla, asiakas voi asioida missä tahansa toimipisteessä. Sote-keskusta voisi vaihtaa aikaisintaan vuoden kuluttua. Asiakas voisi valita myös maakunnan liikelaitoksen toimipisteen. Maakunnan liikelaitos tarjoaisi ne palvelut, joita ei saa sote-keskuksesta. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi päivystys ja suurin osa erikoissairaanhoidosta ja sosiaalipalveluista. Sote-keskus tai maakunnan liikelaitos voisivat myöntää myös asiakassetelin, jonka asiakas voi käyttää yksittäisen palvelun hankkimiseen toiselta palvelun tuottajalta.

Ehdotuksen mukaan valinnanvapauslain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2019 alussa. Osassa maakuntia valinnanvapausmallin mukaisten sote-keskusten toiminta ja henkilökohtaisen budjetin käyttö voidaan aloittaa pilottihankkeilla jo syksystä 2017 alkaen. Muissa maakunnissa sote-keskusten perustoiminta alkaisi viimeistään 1.7.2019. Erityisellä poikkeusluvalla maakunta voisi aloittaa sote-keskusten toiminnan vasta vuoden 2021 alussa. Täysimääräisenä valinnanvapaus olisi kaikissa maakunnissa viimeistään 1.1.2023.

Vaikutusarvioinnin mukaan valinnanvapaus parantaa perustason palvelujen saatavuutta. Eri tahoilta on arvioitu, että malli tarjoaa huolellisesti toteutettuna mahdollisuuksia tavoiteltuun menojen kasvun hillitsemiseen. Tietojärjestelmien yhteensovittamista pidetään uudistuksen onnistumisen yhtenä avaintekijänä. Se on mittava prosessi, jonka kustannuksista ei kuitenkaan ole ollut löydettävissä arviota.

¹³ <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/asiakkaan-valinnanvapaus>

Palvelusetelikokeilu on tällä hetkellä meneillään Ylä-Savossa, Jyväskylässä, Hämeenlinnassa ja Tampereella. Lisäksi kokeilu on alkamassa Keski-Uudellamaalla. Kokemusten mukaan asiakkaiden neuvonnalle ja ohjaukselle on tarvetta palveluprosessin kaikissa vaiheissa: asiakkaiden ei ole helppo hahmottaa suoran valinnan toimintamallia. Tuottajia on saatu kokeiluihin, ja kokemusten mukaan ns. kapitaatiokorvausmalli vaikuttaisi kokeiluissa toimivan hyvin. (STM:n tiedote 76/2017, 18.5.2017).¹⁴

Myös kasvupalveluissa asiakkaalla on vapaus valita palveluntuottaja. (Asiakkaana kasvupalveluissa -teemaa on käsitelty jäljempänä tässä selvityksessä.)

Julkiset rekrytointi- ja osaamispalvelut, työttömyysturvalaki sekä alueiden kehittämisen ja kasvupalvelujen rahoittaminen¹⁵

Hallituksen esitysluonnoksissa ehdotetaan säädettäväksi *laki julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista, laki alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta, laki yksityisistä rekrytointipalveluista ja laki kotoutumisen edistämisestä*. Lisäksi työttömyysturvalakia (1290/2002) ja eräitä muita lakeja muutettaisiin. Esitykset liittyvät valmisteilla olevaan kasvupalvelu-uudistukseen. Tässä yhteydessä esitetään kumottavaksi useita lakeja, mm. *julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki (916/2012)* ja *työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettu ns. TYP-laki (1369/2014)*.

Julkisia rekrytointi- ja osaamispalveluja koskevan lain keskeinen sisältö liittyisi ehdotuksen mukaan työnhakijan palveluprosessin määrittelyyn ja niiden rekrytointi- ja osaamispalveluiden määrittelyyn, joita jokaisessa maakunnassa olisi oltava tarjolla. Rekrytointipalveluna maakunnan tulisi välittää tietoa osaavan työvoiman saatavuudesta ja työtilaisuuksista, antaa rekrytointiin ja työnhakuun neuvontaa sekä sovittaa yhteen työtilaisuuksia ja työnhakijoita. Osaamispalveluja olisivat ehdotuksen mukaan ammatinvalinta- ja uraohjaus sekä kasvupalvelukoulutus (nykyinen työvoimakoulutus). Maakunta voisi lisäksi järjestää myös työkokeiluja ja muita osaamisen kehittämiseen tähtääviä palveluja, joita ovat esimerkiksi koulutuskokeilu oppilaitoksessa tai valmennus henkilön tukemiseksi ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selkiyttämiseksi, ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa ja työelämävalmiuksien kehittämisessä. Lisäksi kyseeseen voisi tulla OKM:n hallinnon alan järjestämä työvoimakoulutus, henkilön omaehtoisen koulutuksen tukeminen ja palkkatuettu työ. Lakiin julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista sisältyy määrittely työkokeilusta, mutta muista palveluista ko. laissa ei ole säädetty.

Uudistusten yhteydessä työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu eli ns. TYP-laki (1369/2014) kumottaisiin. Valmistelussa on lähdetty siitä, että kun sekä kasvupalvelujen että sote-palvelujen järjestäminen olisi jatkossa maakunnalla, samoin kuin vastuu palveluiden yhteensovittamisesta, ei monialaisesta yhteispalvelusta olisi enää tarvetta säätää erikseen lailla. Lain keskeisestä sisällöstä, monialaisen palvelutarpeen arvioinnista ja palveluiden yhteensovittamisesta, säädettäisiin kuitenkin lailla. Ns. rekrytointi- ja osaamispalvelulaissa säädettäisiin vastaavasti kuin nykyisessä laissa ajankohdasta, jolloin työttömän tarve monialaiseen palveluun olisi viimeistään arvioitava. Monialainen palvelu tarkoittaisi kasvupalvelujen, sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen sekä Kelan kuntoutuspalvelujen ja muiden viranomaisten ja tahojen järjestämiä palvelujen yhteensovittamista. Yhteensovittamiseen liittyvä toimintamalli olisi maakunnan päätettävissä samoin kuin se, millaisella rakenteella palvelut järjestettäisiin.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevilla henkilöillä on kasvupalvelujen lisäksi usein tarvetta sote-palveluille, minkä lisäksi tarve voi olla myös muun tahon kuin maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvilla palveluilla.

¹⁴ <http://stm.fi/palvelusetelikokeilu>; http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/asiakkaiden-valinnanvapauden-kokeilut-ovat-lahteneet-hyvin-liikkeelle

¹⁵ http://tem.fi/documents/1410877/2132292/HE+luonnos+rekrylaiksi+jne+5_5_2017.pdf/16daaaab-0797-4376-be45-c5271e04d675

Säännösluonnoksissa näitä ei ole nimetty, mutta asian esittelyssä on todettu, että esim. Kelan ja vakuutuslaitosten ammatillisen kuntoutuksen palvelut ja kunnan järjestämisvastuulla olevat nuorisotoimen palvelut tai opetusviranomaisten järjestämisvastuulla olevat palvelut voivat olla näitä palveluja.

Lakiin alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta sisältyy säädökset palkkatuesta. Palkkatuen myöntämisestä vastaisi jatkossa maakunta tai Uudenmaan kuntayhtymä. Palkkatukea voidaan luonnoksen mukaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, yhteisölle ja muulle työnantajalle, ei kuitenkaan valtion virastolle tai laitokselle. Lakiin julkisista rekrytoinnin ja osaamisen palveluista ehdotetaan luonnoksen mukaan työllistämismenettelyä koskeva säännös nykyistä lainsäädäntöä vastaavalla tavalla.

Luonnoksessa ehdotukseksi muutoksista työttömyysturvakiin muun muassa esitetään työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanoon liittyvät tehtävät siirrettäväksi työ- ja elinkeinotoimistoilta työttömyyskassojen, Kelan ja maakuntien hoidettavaksi.

Palvelujen järjestäminen ja rahoitus maakunnassa¹⁶

Hallituksen esitysluonnosten mukaan maakunta on järjestämisvastuussa palveluista, ja joko tuottaa palveluja itse (kasvupalveluissa vain markkinapuutetilanteessa tai jos niitä ei voi muutoin tuottaa) tai hankkii ne markkinoilta. Maakunnan omien palvelujen tuottamisesta vastaa maakunnan liikelaitos. Maakunnan liikelaitos on liiketoimintaa harjoittava organisaatio ja myös osa maakunnan viranomaisorganisaatiota. Asiakas saa muut kuin ns. suoran valinnan palvelut eli sote-keskusten ja asiakassetelillä tuotettavat palvelut maakuntansa liikelaitoksesta. Maakunnan liikelaitos ei voi itse tuottaa suoran valinnan palveluja, mutta se voi tuottaa ko. palveluja perustamansa yhtiön kautta. Suoran valinnan sote-keskusten palvelut maakunnan liikelaitos tuottaa tilanteessa, jos niitä ei ole muuten saatavilla. Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos jollekin seudulle ei tule yksityisiä sote-keskuksia.

Soten järjestämisalakia koskevan ehdotuksen mukaan maakunta antaa asukkaille julkisen palvelulupauksen, jossa tarjotaan tietoa palveluiden toteuttamistavasta. Palvelulupaus on mahdollista antaa kaikkia maakunnan järjestämiä palveluja koskien. Maakunnassa päätetään palvelujen sisällöstä ja saatavuudesta sekä hankintojen laajuudesta. Palvelujen tulee olla laadultaan ja riittävyydeltään asiakkaiden tarvetta vastaavia. Laakiehdotuksessa on myös edellytetty palvelujen yhteensovittamista.

Monialaiset palvelupaketit kasvupalveluissa ovat hallituksen puoliväliriihen mukaan menossa yksityisille tuottajille kilpailutuksen myötä¹⁷: ”Yksityisen palvelutuotannon roolia ja osuutta TE-palveluissa lisätään toteutettujen pilottien ja arviointien kokemusten pohjalta. Uudet hankkeet kohdennetaan kasvupalvelu-uudistuksen kannalta tarkoituksenmukaisiin toimintamalleihin ja asiakasryhmiin. Mm. heikossa työmarkkina-asemassa oleville ja nuorille työnhakijoille hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta uudenlaisia monialaisia palvelukonsepteja. Käynnistetään vaikuttavuusinvestoinnin hanke (työllisyys-SIB), joissa hankkeisiin kytketään yksityistä rahoitusta. Palveluhankinnat toteutetaan innovatiivisia hankintakäytäntöjä ja tulospohjaisia sopimuksia hyödyntäen.”

Rahoitus toiminnan järjestämiseen tulee maakunnalle pääsääntöisesti valtiolta. Kyseessä on ns. yleiskatteellinen rahoitus. Asiakasmaksut muodostavat pienen osan palvelujen rahoituksesta.

¹⁶ <http://alueuudistus.fi/sotesanasto>; <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/tiivistelma-sote-ja-maa-kuntauudistuksen-lainsaadannosta-2.3.2017.pdf/ea7f35db-c837-4baf-b267-363c0b17d1e2>; <http://vnk.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-tyollisyyslinjaukset.pdf/03d81289-1e7a-4cf4-a9d8-4696027ee947>

¹⁷ <http://vnk.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-tyollisyyslinjaukset.pdf/03d81289-1e7a-4cf4-a9d8-4696027ee947>

TPY on lausunnossaan (25.4.2017)¹⁸ kritisoinut kasvupalvelulakiesitystä keskeneräisyydestä ja puutteellisesta valmistelusta työpajojen ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien kannalta. Lain valmistelussa ja lakiesityksessä ei ole huomioitu heikossa työmarkkina-asemassa olevia ja heidän palvelujaan, eikä esityksen vaikutuksia tämän ryhmän kannalta ole selvitetty. Yhtiöittämisvelvoitteeseen liittyy ongelmia sekä sote- että kasvupalvelujen tuottamisessa. Lakien valmistelussa ei ole tehty riittävää arviota uudistusten vaikutuksista työpajatoimintaan, välityömarkkinoilla tuotettaviin palveluihin tai niiden asiakasryhmiin. Samalla palveluiden järjestämisvastuun siirtäminen 18 maakunnalle vaarantaa merkittävästi asiakkaiden yhdenvertaisuuden muodostamalla eroja maakuntien välille palveluiden rahoitukseen ja niiden tuottamiseen asetettavissa ehdoissa.

Palvelujen järjestämiseen ja rahoitukseen liittyviä kysymyksiä ja huomioita jatkovalmistelua varten:

1. **Maakuntien rahoituksen yleiskatteellisuus** aiheuttaa työpajatoimijoissa huolta, osoitetaanko rahoitusta asiakkaiden tarvetta vastaavasti työpajatoiminnan kohderyhmien palveluihin. Ns. korvaamarkittua rahoitusta ei ole. Kun maakunnan rahoitusta on jakamassa sosiaali- ja terveystyöpalvelut yhtä aikaa heikossa työmarkkina-asemassa olevien kohderyhmien kanssa, on mahdollista, että työpajapalveluille ei rahoitusta ole osoitettavissa tarpeellisessa määrin. **Heikossa työmarkkina-asemassa olevien kohderyhmien työpajapalvelujen rahoitus tulee taata.** Jos tarvittavat palvelut jäävät saamatta, se näkyy jatkossa viiveellä sosiaali- ja terveystyöpalvelujen tarpeen kasvuna ja kustannusten nousuna. Kukin maakunta siis päättää itse rahoituksen kohdentamisesta toimintoihin ja palveluihin, jolloin uudistuksen seurauksena Suomessa saattaa syntyä 18 erilaista palvelujärjestelmää.
2. **Ostettavat palvelukokonaisuudet ja palvelujen hankintakriteerit.** Maakunnissa valmistellaan muun muassa hankittavien palvelukokonaisuuksien sisältöjä. Missä vaiheessa hankittavista palvelukokonaisuuksista tulee tietoa? Rakentuvatko maakunnan hankkimat palvelut suuriksi kokonaisuuksiksi, joihin pienemmät työpajat eivät pysty palvelua tarjoamaan? Mitä ovat ne palvelukokonaisuudet, joita työpajatoimijat voivat tarjota? Palvelujen hankkiminen markkinoilta edellyttää hankintakriteerien määrittelyä. Missä vaiheessa kriteerit asetetaan? On tärkeää kiinnittää palveluja arvioitaessa huomiota taloudellisten tekijöiden lisäksi esimerkiksi palvelun vaikutuksiin asiakkaan sosiaaliseen vahvistumiseen, arjen asioissa etenemiseen tai opiskelu- ja työelämävalmiuksien paranemiseen. Tuloksia tulee mitata suhteessa lähtötilanteeseen ja asetettuihin tavoitteisiin. Työpajapalveluihin on olemassa työpajoilla laajasti käytössä oleva Sovari-mittari, jonka tuloksia voi hyödyntää asiakaskokemuksiin perustuvassa laadun arvioinnissa. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kohdalla tavoitteisiin pääsy edellyttää usein pitkäkestoista jaksoa. Palvelun tuottajat tarvitsevat muutoksiin valmistautumisessaan tietoa, millaisia palvelukokonaisuuksia asiakkaille tullaan tarjoamaan ja millaisilla perusteilla tuottajat valitaan.
3. **Palvelukokonaisuuksien pirstoutuminen.** Monituottajamallissa on myönteisiä puolia, mutta riskinä on, että palvelukokonaisuudet hajautuvat, kun tuottajia on lukuisia ja palvelun tuottajaa vaihdetaan.
4. **Toimivien toimintamallien hyödyntäminen.** Työpajatoimijoilla on käytössä hyviksi koettuja monialaisella yhteistyöllä toteutettuja toimintamalleja heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden palveluihin. Olemassa olevia, usein esimerkiksi kehittämishankkeissa luotuja, tuloksellisia käytäntöjä ei tule jättää uudistuksen myötä hyödyntämättä.
5. **Palveluaukot ja päällekkäisyydet.** Syntyykö palveluaukkoja tai päällekkäisyyksiä, kun uutta palveluverkostoa rakennetaan? Palvelurakennetta muodostettaessa on tärkeää sovittaa kunnan, maakunnan ja muiden toimijoiden palvelut yhteen siten, että ei synny turhia päällekkäisyyksiä eikä

¹⁸ https://www.tpy.fi/site/assets/files/5528/tpy_lausunto_kasvupalvelut.pdf

palveluaukkoja, joihin asiakas putoaa. Kokonaisuuden vastuu on maakunnalla. Koordinoinnin merkitys korostuu, kun tuottajia on lukuisia.

6. **Kermankuorinta-kysymys.** Tuottaja saa usein maakunnalta korvauksen tuottamistaan palveluista kapitaatiokorvauksena, mikä saattaa houkutella kermankuorintaan. Lain valmistelussa on tuotu esille, että tämä kysymys on huomioitu ja palvelun järjestäjällä on mahdollisuus torjua tätä määrittelemällä korvaus palvelun vaativuuden mukaan. Kuitenkin työpajakentällä on esitetty huoli, että palveluntuottaja voi palveluvalikoimallaan, palvelujen sijainnilla sekä asiakasvalinnoilla tai tarkoitushakuisella asiakasohjauksella vaikuttaa omaan asiakasprofiiliinsa ja sitä kautta palvelujen tuottamisen katteisiin.
7. **Lähipalvelut.** Paljon tukea ja ohjausta tarvitsevat nuoret ja pitkäaikaistyöttömät aikuiset tarvitsevat palvelut lähipalveluna. Tälläkään hetkellä esimerkiksi työpajan sijainti ei aina ole pitkien välimatkojen alueilla asuville paras mahdollinen, mutta uudistusta tehtäessä tähän tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Välimatkojen ongelmaan on useissa vastauksissa esitetty liikkuvia palveluja tai kuljetuksia. Esimerkiksi Varsinais-Suomesta on hyviä kokemuksia siitä, kun valmentautujien kuljetus on järjestetty pajalle. Se, että työntekijä liikkuu, ei sovellu kaikkiin palveluihin eikä ole aina kustannustehokastakaan. Laajojen alueiden palveluissa on kiinnitettävä huomiota myös siihen, paljonko työntekijöiden työaikaa menee matkustamiseen.
8. **Kokonaisvastuu.** Välityömarkkinatoimijoiden yhteistyöryhmä korostaa kannanotossaan¹⁹ kasvupalvelulaista, että vaikeasti työllistyvien ja nuorten palveluprosessin kokonaisvastuunkantaja tulee määrittää selkeästi.

Palvelujen tuottaminen maakunnalle²⁰

Sote-palvelujen tuottajana on maakunta itse tai maakunnan kanssa sopimuksen tehnyt osakeyhtiö, säätiö, yhdistys, yhteisö, osuuskunta tai itsenäinen ammatinharjoittaja. Maakunnan omaa tuotantoa edustaa maakunnan liikelaitos. Liikelaitos on osa maakunnan organisaatiota, mutta eriytetty toiminnallisesti ja taloudellisesti maakunnan sisällä. Maakunnat voivat myös toimia yhdessä. Jos jollakin alueella ei ole palvelun tuottajaa (markkinapuutetilanne), maakunnan liikelaitos vastaa palvelun tuottamisesta. Yhtiöittämisvelvoite koskee maakunnan omaa tuotantoa, kun maakunta hoitaa kilpailutilanteessa markkinoilla sote-tehtäviä tai palveluja koskee asiakkaan valinnanvapaus. Kasvupalveluissa maakunta voi olla tuottajana vain ns. markkinapuutetilanteessa, minkä lisäksi maakunnalle jää viranomaistehtäviä.

Pääosin tuottajan saama korvaus sosiaali- ja terveyspalveluissa on kapitaatiokorvaus, jonka maakunta maksaa tuottajalle jokaisesta sen asiakkaaksi rekisteröityneestä henkilöstä. Lisäksi on suoriteperusteisia korvauksia yksilöidyistä palveluista. Kukin maakunta päättää omalta osaltaan kapitaatiokorvauksen ja suoriteperusteisten korvausten tarkemmat perusteet. Asiakas voi hankkia sote-palveluja tietyissä tilanteissa myös asiakassetelillä ja henkilökohtaisen budjetin käytöllä. Palveluntuottajan on rekisteröidyttävä sote-palvelujen rekisteriin. Tuottajan on varmistettava, että sovitut palvelukokonaisuudet toteutuvat ja asiakkaan palveluketjut toimivat sovitulla tavalla.

¹⁹ <https://www.tpy.fi/uutiset/jarjestot-vetoavat-heikoimmassa-tyomarkkina-asemassa-olevien-palvelut-turvattava-maakuntauudistuksessa/>

²⁰ <http://alueuudistus.fi/sotesanasto;http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/tiivistelma-sote-ja-maakuntauudistuksen-lainsaadannosta-2.3.2017.pdf/ea7f35db-c837-4baf-b267-363c0b17d1e2>

Kysymyksiä ja huomioita maakunnalle tuotettaviin palveluihin liittyen:

1. **Suuret palvelukokonaisuudet tai laajat maantieteelliset alueet saattavat asettaa pienet palveluntuottajat epäedulliseen asemaan.** Pienillä toimijoilla ei ole välttämättä mahdollisuuksia osallistua hankintakilpailuun. **Työpajakentällä alueellinen yhteistyö yksittäisten organisaatioiden välillä tai työpajojen alueellisten ALU-verkostojen²¹** kautta saattaa tarjota yhden mahdollisen ratkaisun. Jo ennen uudistusten voimaantuloa on saatu hyviä kokemuksia yksittäisissä kilpailutuksissa, joissa palvelun tuottajalla (tai useamman organisaation konsortiolla) on mahdollisuus tarjota palvelua koko maakunnan alueelle. Uudistuksen valmistelussa odotetaan parhaillaan tietoa palvelupakettien sisällystä ja palveluntuottajien kriteereistä. On huomattava, että toimivien tuottajayhteenliittymien syntyminen vaatii aikaa: verkostoitumista ja yhteistä kehittämistä.
2. Sote- ja maakuntauudistuksen tiedotteessa 9.5.2017²² todetaan lähinnä sote-palvelujen osalta, että pienillä yrityksillä ja järjestöillä on hyvät edellytykset tuottaa esim. asiakassetelipalveluja ja henkilökohtaisen budjetin palveluja. Löytyykö lisäksi kysyntää pienten työpajojen toteuttamalle valmennuspalvelulle esimerkiksi suurien palveluntuottajien alihankintatyönä? Entä millaisia palvelupaketteja kilpailuttaminen koskee?
3. **Ovatko yksityiset palveluntuottajat valmiita tarjoamaan kasvupalveluja heikoimmassa asemassa oleville asiakkaille, joiden palvelutarve on pitkäkestoinen ja tarvittava tuki intensiivistä?** TE-palveluissa on jo pitkään hyödynnetty mittavassa määrin ostopalveluja esim. työvoimakoulutuksissa. Usein on kyse palvelusta, jossa tuloksia on mahdollista saada nopeastikin, kun kohderyhmänä ovat pääasiassa helposti työllistyvät. Paljon tukea tarvitsevien työnhakijoiden kohdalla tuloksekkaiden palveluprosessien rakentaminen on pidempikestoista ja tulokset tulevat hitaammin. **Työpajoilla on pitkä kokemus ja vankka osaaminen valmennustyöstä paljon tukea tarvitsevien asiakasryhmien kanssa.**

Kuntien muuttuva rooli

Kun sosiaali- ja terveyspalvelut sekä kasvupalvelut siirtyvät maakunnan järjestämisvastuulle, on uudistuksilla merkittävät vaikutukset kuntien tehtäviin, hallintoon ja rahoitukseen.

Kuntaliiton ARTTU2-arviointitutkimuksen mukaan kunnissa tiedostetaan muutoksen tarve. Kunnat ovat kuitenkin eri vaiheissa valmisteluissaan. Tarvittavat toimenpiteet ja uudistuksen sisältö ovat tässä vaiheessa jäsentymättömiä, mikä heijastuu valmistelutyöhön. Lopullisia lakeja ei vielä ole, ja tietoa valmistautumisen ja valmistelujen pohjaksi puuttuu. Samansuuntaiset näkemykset tulivat esille myös tämän selvitystyön asiantuntijahaastattelussa. Kuvaavaa nykytilanteelle on, että ko. arviointitutkimuksen tiedotteessa maaliskuussa 2017 todettiin, että on vaikea arvioida, mihin suuntaan toteutus etenee ja mitkä ovat uudistuksen myönteiset ja negatiiviset vaikutukset.²³

Kunnilla on tällä hetkellä työllisyyteen liittyviä lakisääteisiä palveluja ja velvoitteita runsaasti, mm. ikääntyvien työllistämismallit, kuntoutuksen työtoiminnan järjestäminen, työmarkkinatuen rahoitusvastuu, työttömien terveyden edistäminen, yhteistoimintavelvoite ja TYP-johtajuus. Kuntien työllisyyden hoitoon osoittamat taloudelliset resurssit ovat mittavat. Kunnat ovat tuottaneet itse ja ostaneet muilta toimijoilta työpajapalvelua sekä avustaneet esimerkiksi yhdistysten työpajatoiminnan toteuttamista. Nuorten työpajatoiminnasta on säädetty nuorisolaissa, mutta kunnilla ei ole lakisääteistä velvoitetta järjestää ko. toimintaa. Kunnat

²¹ <https://www.tpy.fi/alueellinen-toiminta/tyopajojen-verkostot/>

²² <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/4663611/Faktalehti%2C+pienten+tuottajien+asema+valinnanvapausmallissa+9.5.2017.pdf/aca6f09c-8c29-4e20-91d2-bc93e2ca3e4e>

²³ <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2017/sote-ja-maakuntauudistus-laittoi-kunnat-kellumaan>

ovat lisäksi tarjonneet palkkatuki- ja työkokeilupaiikkoja. Elinvoiman edistämiseen liittyen kunnalla olisi jatkossakin rooli vaikeasti työllistyvien tukemisessa, mihin liittyvät työpajatoiminta, etsivä nuorisotyö, työttömyyden pitkittymisen ehkäisy, kaupunginosatyö ja kotouttaminen. Kunnalla olisi edelleen elinkeinopolitiikan tehtäviä.²⁴

Kunnat vastaavat tällä hetkellä osaltaan työmarkkinatuen kustannuksista. Maksuosuudet ovat kasvaneet merkittävästi. Kuntaliitto on sote- ja maakuntauudistukseen liittyvässä lausunnossaan ottanut kantaa kuntien työmarkkinatuen maksuosuuksiin: ”Työmarkkinatukimaksuissa kuntaosuuden keskeisenä ajatuksena on tasoittaa julkisen sektorin sisällä työllisyyden hyötyjen jakautumista ja kannustaa kuntia työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin. Kuntien rahoitusvastuuta pitkään työttömänä olleiden henkilöiden työmarkkinatuesta on perusteltu sillä, että kunta voi omilla toimillaan ja itsehallintonsa puitteissa tekemillään päätöksillä vaikuttaa pitkäaikaistyöttömien määrään kunnassa ja sitä kautta omaan rahoitusosuuteensa. Kunta on tärkeä toimija-osapuoli silloin, kun haetaan pitkän aikavälin ratkaisuja vaikeasti työllistyvien kysymykseen. Kunnilla on kykyä sovittaa eri toimijoiden palveluja yhteen sekä kokemuksen tuomaa ymmärrystä ja osaamista siitä, miten malleja tulee kehittää. Työmarkkinatuen aktivointiuudistus ja työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP-toiminta) perustaminen ovat merkinneet valtion ja kuntien yhteistyön lisääntymistä ja kuntien osallistumista aiempaa näkyvämmiin pitkäaikaistyöttömyyden ratkaisuyrityksiin. Kuntien maksuosuus työmarkkinatuesta on jatkossakin hyväksyttävissä, jos kunnat saavat aidon mahdollisuuden vaikuttaa maksun tasoon omilla palveluillaan.”²⁵

Lakiesitysluonnoksissa ei ole ehdotuksiin sisällytetty työllisyyspoliittista avustusta ja kunnan lisätukea. Maakunnalla olisi kuitenkin mahdollisuus hankkia järjestöiltä työttömien työllistymisen edistämiseen tarkoitettuja palveluja, joiden sisältö voisi olla osittain tai kokonaan niiden hankkeiden tyyppinen, joita on nykyisin rahoitettu työllisyyspoliittisella avustuksella.²⁶

Kunnilla säilyy vastuu väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Kunta seuraa asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä väestöryhmittäin ja raportoi vuosittain valtuustolle (hyvinvointikertomus). Kunta tekee yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä eri toimialojen välillä, julkisten ja yksityisten yhteisöjen kanssa. Kunnan ja maakunnan tulee tehdä yhteistyötä ko. teemaan liittyen.²⁷

Sote-palveluja on siirretty jo nykytilanteessa maakunnallisille toimijoille, ja kuntayhtymäpohjaisesti sote-palveluja on järjestetty useilla alueilla maakuntaa pienempänä kokonaisuutena. Esimerkkejä ovat Kainuun sote-palvelut ja Siun sote Pohjois-Karjalassa.

Kysymyksiä ja huomioita kuntien rooliin liittyen jatkovalmistelua varten:

1. Kunnan resurssit työpajatoimintaan ja työmarkkinatuen maksuosuus: Mitkä ovat kunnan mahdollisuudet osoittaa määrärahoja työpajatoimintaan? **Mitkä ovat kunnan intressit työpajatoiminnan rahoittamiseen jatkossa kunnan tehtävien muuttuessa?** Tässä vaiheessa merkittävä kysymys on, onko kunnilla jatkossa työmarkkinatuen menoista maksuosuus (esim. 50 % kunnat ja 50 % maakunnat) vai jääkö se pois. Mikäli maksuosuus jäisi pois, on arvioitu, että vastaavasti kuntien valtionosuuksiin tulisi vähennys. Keskusteluissa on esitetty kantoja sekä maksuosuuden säilymisen puolesta että vastaan. Mikäli kunnalla ei ole työmarkkinatukea koskien taloudellista velvoitetta, onko kunnalla samalla ta-

²⁴ Ks. Lindberg 2017

²⁵ <https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2017/hallituksen-esitys-152017-vp-eduskunnalle-maakuntien-perustamista-ja-sosiaali-ja-4>

²⁶ http://tem.fi/documents/1410877/2132292/HE+luonnos+rekrylaiksi+jne+5_5_2017.pdf/16daaaab-0797-4376-be45-c5271e04d675

²⁷ <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/tiivistelma-sote-ja-maakuntauudistuksen-lainsaadannosta-2.3.2017.pdf/ea7f35db-c837-4baf-b267-363c0b17d1e2>

valla kuin aiemmin intressi satsata työllistymistä edistäviin toimiin? Jos velvoitetta ei ole, työllistämistoimien vaikutukset eivät näkyisi tältä osin kunnan menoissa. Em. maksuosuuden kasvun on useissa arvioissa todettu olleen yksi motivaattori kuntien tehostaessa työllisyyden hoitoa. Työpajat ovat tässä yksi toimenpiteiden toteuttaja. Asiantuntijahaastattelussa tuotiin esille näkökulma, jonka mukaan **kunnilla tulee olla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollisuus vaikuttaa työttömyyden pitkittymisen ehkäisyyn**. Tarvittava tieto tulee saada, jotta kunta voi ennakoida ja suunnitella toimenpiteitä, eikä toimia vasta sitten, kun maksuosuuslasku tulee maksettavaksi. Toisaalta kaikki työllisyyden hoitotoimet vaikuttavat siihen, että maksuosuus ei kasvaisi. **Kunnalla tulee olla välineitä edistää asukkaiden työllisyyttä**. Työmarkkinatukien maksuja koskeva asia tulisi ratkaista mahdollisimman pian.

2. **Työpajatoiminnan vaikuttavuus.** Kuinka kuntapäättäjät arvottavat työpajatoiminnan merkityksen kuntalaisten osallisuuden vahvistamisen, hyvinvoinnin turvaamisen ja työllistymisen sekä syrjäytymisen ehkäisyn kannalta? Tähän liittyen **työpajatoimijoiden tulee informoida päättäjiä työpajatoiminnan vaikuttavuudesta** muun muassa palvelukuvauksilla ja erilaisilla vaikuttavuutta kuvaavilla tiedoilla, kuten sijoittumistiedoilla ja esimerkiksi sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittarin tuottamilla tuloksilla.
3. **Hyvinvoinnin ja elinvoiman edistäminen.** Mitä hyvinvoinnin edistäminen tarkoittaa käytännössä? Mitä elinvoiman vahvistaminen pitää sisällään? Onko kuntastrategiasta tai hyvinvointistrategiasta nostettavissa sisältöä ko. tavoitteiden toteuttamiseksi ja **miten tämä näkyy syrjäytymisen ehkäisyssä ja heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien monialaista palvelua tarvitsevien kuntalaisten palveluissa?**
4. **Kuntien työpajojen yhtiöittämisvelvoite**, mikäli työpajat haluavat tuottaa palveluja maakunnille
 - Millä yhtiöittämistä perustellaan niiden palvelujen osalta, joissa valmennetaan **monialaisia palveluita tarvitsevia, heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä arjenhallintaan, selviytymään askel askeleelta kohti opintojen ja työelämän polkua?**
 - Muun muassa Kuntaliitto on lausunnossaan²⁸ sote-uudistuksesta todennut, että markkina-perustainen palvelutuotanto ei kaikilta osin sovellu etenkin vaikeasti työllistettävien palveluihin. Kuntaliitto haluaisi kunnille mahdollisuuden ottaa kokonaisvastuu vaikeasti työllistyvistä monialaiseen lähestymistapaan perustuen. Yhtiöittämisen ulkopuolelle esitetään jätettäväksi vaikeimmin työllistyville tarkoitettu palvelukokonaisuus, johon sisältyy esimerkiksi työ- ja toimintakyvyn arviointi, palvelutarpeen arviointi, työpajatoiminta, piilotyöpaikkojen etsiminen, matalan kynnyksen työpaikkojen räätälöinti sekä palvelujen yhteensovittaminen (nykyinen TYP-toiminta). Lain tulisi liiton mukaan mahdollistaa alueellisissa työllisyyskeleissä hyviksi havaittavien mallien toteuttamisen jatkossa. Lain valmistelussa on jäänyt Kuntaliiton mukaan epäselväksi, millä taholla on vastuu vaikeasti työllistettävistä.
 - TPY on ottanut useaan otteeseen lausunnoissaan kantaa yhtiöittämisvelvoitteeseen (mm. lausunto työ- ja elinkeinoministeriölle hallituksen esityksestä laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista 25.4.2017): **”TPY huomauttaa, ettei yhtiöittämisvelvoite ole tarkoituksenmukainen palveluissa, joiden tavoitteena on elämänhallinnan ja työllistymis- ja opiskeluvalmiuksien vahvistaminen, ja joiden toteuttaminen edellyttää monialaista yhteistyötä ja palveluiden yhdistämistä.** Yhtiöittäminen toisi myös ylimääräisiä kustannuksia ja muut-

²⁸ <https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2017/hallituksen-esitys-152017-vp-eduskunnalle-maakuntien-perustamista-ja-sosiaali-ja-4>

taisi toiminnan luonnetta työpajatoiminnan perustehtävän vastaiseksi. Koska kuntien nykyistä, merkittävää roolia työllisyydenhoidossa ei lakiesityksessä riittävästi tunnusteta, ei niillä ole halukkuutta yhtiöittää toimintojaan.”²⁹

- Syntyykö jatkossa tilanteita, joissa nuorten työpaja jatkaa kunnallisena ilman toimintojen yhtiöittämistä ja saa kunnan rahoituksen lisäksi OKM:n avustusta, ja aikuisille suunnatun työpajan toiminnot yhtiöitetään tai lakkautetaan?
5. **Kunnallisten työpajojen osaamisen hyödyntäminen.** Jääkö työpajoille kertynyt ammatillinen valmennusosaaminen ja -kokemus hyödyntämättä siinä määrin kuin olisi mahdollista? Työpajoista valtaosa (noin 70 %) on tällä hetkellä kunnallisia.
 6. **Kuntien avustukset yhdistyksille.**
 - Mikä on jatkossa tilanne kuntien työpajapalveluja tuottaville yhdistyksille myöntämien toiminta-avustusten suhteen? Miten kuntapäätäjät suhtautuvat yhdistysten avustamiseen, kun kuntien taloustilanteeseen ei ole käytettävissä olevan tiedon pohjalta näkyvissä kohenusta? 22.5.2017 julkistettiin sote- ja maakuntauudistuksen tiedote³⁰, jonka mukaan kunnat voivat jatkossakin tukea järjestöjä esimerkiksi avustuksilla ja tarjoamalla tiloja. Yhdistysten avustettavan toiminnan ja mahdollisen elinkeinotoiminnan eriyttäminen kuitenkin monimutkaistaa asioita.
 - Ostavatko kunnat työpajapalveluja yhdistyksiltä esim. elinvoiman vahvistamiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen? Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävästä, sisällöistä ja yhteistyöstä tulee sopia erikseen.
 7. **Kuntouttava työtoiminta? Miten turvataan kuntouttavaan työtoiminnan tai vastaavan palvelun rahoitus jatkossa myös kunnallisille työpajoille?** Ohjautuuko kuntouttava työtoiminta yrityksiin? Saavatko heikossa työmarkkina-asemassa olevat tarpeisiinsa vastaavaa palveluja? Kuntoutuksen kokonaisuudistuksen³¹ yhteydessä todennäköisesti uudistettavan kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalisen kuntoutuksen tulevat roolit, rahoitus ja järjestämisvastuut vaikuttavat merkittävästi sekä kuntiin että työpajoihin.
 8. **Muutokset yhteistyöverkostossa.** Monet kunnat uudistavat organisaatioitaan ennen maakuntauudistuksen voimaantuloa esimerkiksi siirtämällä työpajatoiminnan sivistystoimesta työllisyydenhoidon alaisuuteen tai työllisyydenhoidosta sosiaalitoimeen tai nuorisotoimeen. Maakuntaan tulee uusia palveluntuottajia ja palveluverkosto muuttuu. Mitä vaikutuksia sillä on työpajatoimintaan ja sen sisältöön sekä tavoitteisiin?
 9. **Palkkatukimäärärahat.** Esillä on ollut ehdotus, jonka mukaan palkkatuen myöntämisestä vastaisi jatkossa maakunta (tai Uudenmaan kuntayhtymä). **Mikäli palkkatuen rahoitus on samassa potissa kuin sote-määrärahat, miten turvataan palkkatuen riittävyys työpajoille?** Palkkatuki on ollut yksi keino toteuttaa valmentautujan polutusta kohti työelämää. Mikäli työpajoilla ei ole käytössä välineitä valmentautujan poluttamiseen hänen tilanteensa mukaisesti, heijastusvaikutukset kohdistuvat jatkossa sote-menoihin muiden palvelujen käytön lisääntymisenä.

²⁹ https://www.tpy.fi/site/assets/files/5528/tpy_lausunto_kasvupalvelut.pdf

³⁰ <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/4784663/Faktalehti+j%C3%A4rjest%C3%B6jen+asemasta+valinnan+vapausmallissa+22.5.2017.pdf/e8a6d4c9-9215-41de-94ce-e947cbaac662>

³¹ Ks. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/komitea-pohtii-kuntoutuksen-uudistamista; <http://stm.fi/documents/1271139/3142883/Asettamis%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+1.9.2016.pdf/235448d8-4cc7-447a-a475-3a7615b1a525>

- TPY on lausunnossaan eduskunnan sivistysvaliokunnalle 10.5.2017 ottanut esille palkkatukikysymyksen. Lausunnossa pidetään hyvänä sitä, että julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2018–2021 palkkatukea päätettiin suunnata myös vaikeasti työllistyviin. Esitys siitä, että palkkatukikortti (Sanssi- ja Duuni-kortit yhdistetään) tulee käyttöön, on kannatettava, mutta TPY ei pidä tarkoituksenmukaisena myöntämistapaa, jossa kortti myönnetään vain TE-hallinnon profilointityökalun arvion ja TE-toimiston harkinnan perusteella. Arvioinnissa tulisi käyttää myös muuta saatavilla olevaa tietoa.³²

10. **Koordinointi ja kokonaisvastuu.** Heikossa työmarkkina-asemassa olevien ja nuorten palveluprosessin osalta tulee määritellä taho, joka vastaa kokonaisuudesta ja kaikkien eri palveluiden yhteensovittamisesta.³³

11. **Maakunnan ja kunnan neuvottelut.** Vaikka hallituksen 5.4.2016 tekemän linjauksen³⁴ mukaan maakunnalla on mahdollisuus sopia palvelujen tuotannosta kunnan kanssa, niin kasvupalvelulakiluonnoksesta³⁵ tämä puuttuu. Myös Kuntaliitto kiinnittää tähän huomiota omassa lausunnossaan³⁶.

Asiakkaan palveluprosessit ja monialainen yhteistyö kasvu- ja sote-palveluissa

Asiakkaan palveluprosessien tarkastelua tehdään seuraavassa kuvaten asiaa uudistusten valmistelumateriaalin pohjalta, mutta huomioiden työpajatoiminnan kohderyhmä eli heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt. Palveluprosesseihin liittyvän palvelun ohjautumisen toimivuus, palvelun oikea-aikaisuus ja saavutettavuus sekä palveluprosessin sisällöt ovat ensiarvoisen tärkeitä asiakkaan etenemisessä kohti tavoitteitaan. Palveluprosesseja tarkasteltaessa on tarpeen pohtia kysymystä, millainen rooli työpajoilla prosesseissa on ja miten ne palvelukokonaisuuksissa asemoituvat.

Palveluprosessit kasvupalveluissa

Kasvupalvelujen lakivalmistelumateriaalissa (Palvelukonsepti. Kasvupalvelujen palvelumuotoilu)³⁷ on esitetty seuraava palvelukokonaisuutta kuvaava kaavio:

³² <https://www.tpy.fi/uutiset/tpy-n-lausunto-eduskunnan-sivistysvaliokunnalle-julkisen-talouden-suunnitelmasta-vuosille-2018-2021/>

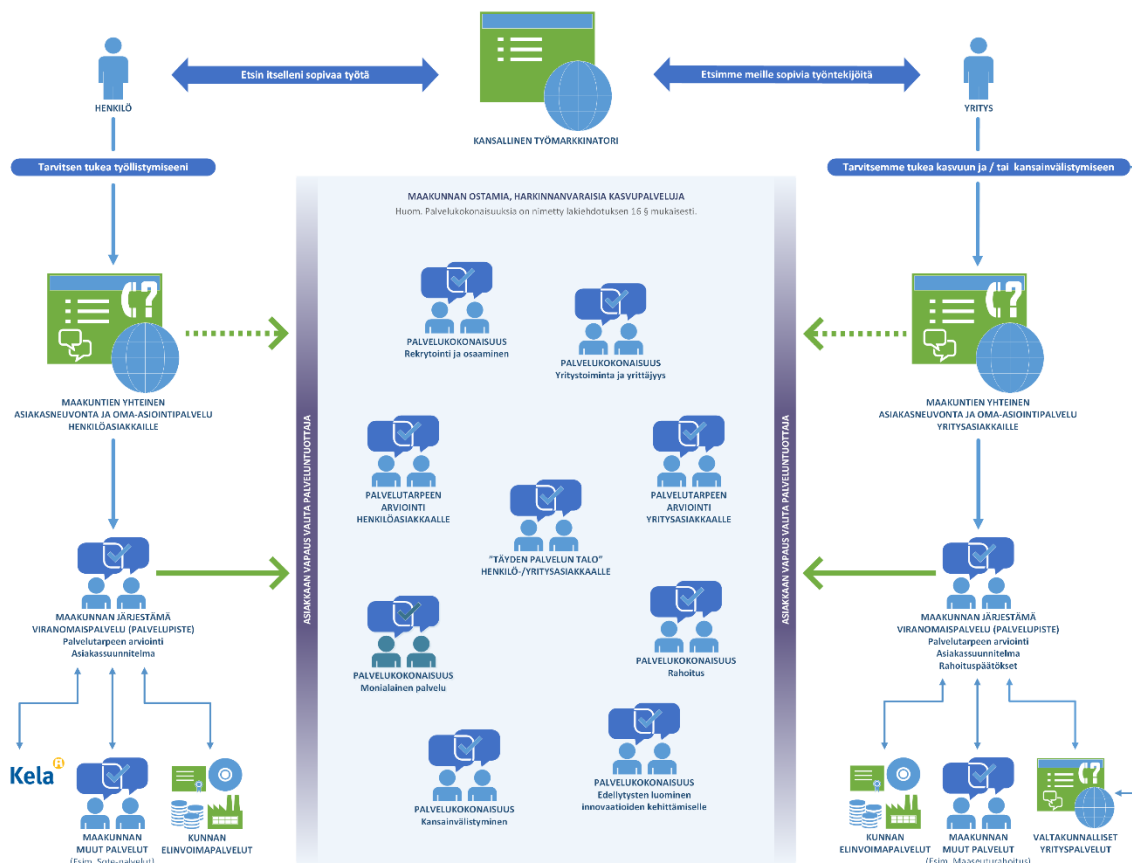
³³ <https://www.tpy.fi/uutiset/laki-alueiden-kehittamisesta-ja-kasvupalveluista-vaarantaa-asiakkaiden-yhdenvertaisuuden/>

³⁴ http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-linjasi-sote-ja-aluehallintouudistusta?_101_IN-STANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616

³⁵ <http://tem.fi/documents/1410877/4281155/he-alke-ja-kasvupalvelulaki-luonnos-1.3.2017.pdf/4d6600da-13c9-4d79-923d-484610434861>

³⁶ <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Alueiden%20kehitt%C3%A4misen%20ja%20kasvupalvelujen%20lakiluonnos%20lausunto%20Kuntaliitto%2013042017.pdf>

³⁷ http://www.te-palvelut.fi/te/fi/pdf/Kasvupalvelut_-_Palvelumuotoilu_-_Palvelukonsepti_-_Loppuraportti.pdf

Uudistuksen valmistelumateriaalin perusteella henkilöasiakkaan ensisijainen palvelukanava olisi oma-asioinnin verkkopalvelu ja sitä tukeva asiakasneuvonta ja verkkoasioinnin tuki. Asiakas saisi neuvontaa puhelimitse ja chat-palveluna. Työnhakijaksi ilmoittautunut asiakas tekisi oma-asioinnissa digitaalisen palvelutarvearvion. Asiakas, jolla ei ole tarvetta harkinnanvaraisille kasvupalveluille, ohjattaisiin käyttämään avoimia kasvupalveluja esimerkiksi Työmarkkinatorille. Kansallinen Työmarkkinatori on valtakunnallinen palvelualusta, jossa tavoitteena on työnhakijan ja työn kohtaaminen. Henkilöasiakkaan toisena palvelukanavana olisi maakunnan järjestämä henkilökohtainen asiantuntijapalvelu puhelinpalveluna, kuvallisena etäpalveluna ja käyntiasiointina. Jos asiakas tarvitsisi tätä laajempaa palvelutarvearvion, kohdennetumpaa ohjausta ja harkinnanvaraisia palveluja, maakunta voisi järjestää palvelut ainakin kahdella eri tavalla:

Vaihtoehto 1: Asiantuntija perehtyy palvelutarvearvioon, jonka asiakas on oma-asioinnissa tehnyt ja informoi asiakasta tämän tilanteeseen soveltuvista palvelutarjoajista. Asiakas valitsee itselleen sopivimman "täyden palvelun talon", ja kokonaisvastuu palvelutarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelmasta, asiakkaan ohjaamisesta ja palveluista siirtyy kyseiselle palveluntarjoajalle.

Vaihtoehto 2: Palvelutarve määritellään ja asiakassuunnitelmaa ylläpidetään asiakkaan ja asiantuntijan yhteistyönä. Asiantuntija ohjaa asiakasta soveltuville palveluntuottajille asiakkaan valinnanvapaus huomioiden. Valmisteilla olevassa rekrytointi- ja osaamispalvelulaissa pyritään säädöstasoon, joka mahdollistaa vapauden järjestää tarkoituksenmukaisia ja tarpeisiin vastaavia palveluita ja palvelukokonaisuuksia.

Tulevaisuudessa osan asiakkaista voisi digitaalisen palvelutarvearvion perusteella ohjata suoraan maakunnan harkinnanvaraisiin kasvupalveluihin, joihin asiakas valitsisi itselleen sopivimman palveluntuottajan. Työttömyyden jatkuessa maakunta vastaisi siitä, että työnhakijan palvelutarve arvioidaan kolmen kuukauden välein sekä siitä, että monialaisen palvelun tarve arvioidaan määritellyssä ajassa.

Kysymyksiä ja huomioita asiakkaan palveluprosessista jatkovalmistelua varten:

1. **Työpajapalveluiden huomioiminen palveluverkostossa työllistymisen tukemisessa.** Hallituksen puoliväliriihessä³⁸ todettiin, että työnhakijoiden puhelinhaastatteluista siirretään painopistettä kasvokkain haastatteluihin. Tehostettua palvelua tarvitsevat työttömät ohjataan mahdollisuuksien mukaan 3 kk työttömyyden jälkeen TE-toimistojen haastattelujen yhteydessä työvoimaa tarvitseviin henkilöstöpalveluyrityksiin. Näin sovitaan yhteen avoimia työpaikkoja ja työttömiä. Työpajojen näkökulmasta syntyy kysymys, miksi työpajoja tai välityömarkkinapalveluja tuottavia tahoja ei huomioida tässä.
2. **Sähköiset palvelut, toimipisteet, neuvonta ja ohjaus.** Kasvupalvelujen valmistelussa on lähtökohdana, että asiakas ilmoittautuu työnhakijaksi verkossa, kuten tälläkin hetkellä on pääosin käytäntö. Kuitenkin tarvittaessa asiakkaan on päästävä ilmoittautumaan myös toimipisteessä. Kysymys kuuluu, mihin nämä toimipisteet sijoittuvat ja miten saavutettavuus toimii esimerkiksi maakuntien reuna-alueilla asuville. Sähköinen asiointi ei sovellu kaikille heikossa työmarkkina-asemassa oleville ja työpajojen kohderyhmien asiakkaille. Asiantuntijahaastatteluissa tuotiin esille, että vaikka useimmat nuoret voivat käyttää esimerkiksi sosiaalista mediaa, sähköiset haut ja lomakkeiden täyttämiset eivät välttämättä onnistu ilman apua, eikä kaikilla ei ole tähän välineitäkään. Pitkäaikaistyöttömien ja muutoin paljon tukea ja ohjausta tarvitsevien tunnistamiseksi **tarvitaan kasvokkaisia palveluja – asiakkaan kohtaamista, jossa ammattihenkilö paneutuu työnhakijan tilanteeseen ja yhdessä asiakkaan kanssa hakee hänen tarpeisiinsa vastaavia ratkaisuja.** Entä missä on se paikka, jossa fyysisesti voi ilmoittautua työnhakijaksi? Mikä taho tukee sinne ohjautumisessa?
3. Palveluiden integroinnin tavoitteista huolimatta huolestuneisuutta herättää asiakkaan **palvelukokonaisuuksien pirstoutuminen.** Toteutuuko uudistuksen myötä sujuvasti asiakkaan tarpeiden mukainen yhtenäinen palvelupolku?
4. **Missä vaiheessa asiakas siirtyy maakunnan palveluihin,** jos hän ei löydä työtä työmarkkinatorilta? Miten ohjautuminen ja yhteistyö tulevat toimimaan?
5. Työpajapalveluissa olevilla voi olla tarve useille monialaisille palveluille. **Mikä taho koordinoi eri palveluja** asiakkaan ollessa työpajalla? Entä mikä on työpajan rooli?
6. Asiakkaan oma vastuu ja oma-aloitteisuuden merkitys kasvavat uudistuksissa. Työtön työnhakija ilmoittautuu työttömäksi verkossa ja siirtyy maakunnan järjestämään palveluun, jos ei löydä töitä. Uudistuksen myötä aiemmat palvelurakenteet ja toimintatavat muuttuvat, ja asiakkaan tulee tietää, mitä valinnanvapaus tarkoittaa. **Miten asiakkaan valinnanvapaus toteutuu, jos asiakas ei tiedä, mitä valita ja mistä valita?** Vaikeasti työllistyvillä henkilöillä ei välttämättä ole sellaista kokemusta ja valmiuksia omien asioidensa hoitoon, mikä auttaisi palveluja valittaessa. **Asiakkaalla ei ehkä ole jaksamista tai hän ei itse tunnista palvelutarpeitaan, eikä pysty sillä hetkellä hahmottamaan palvelusta tulevaa hyötyä elämäänsä.** On varmistettava riittävät resurssit asiakkaiden toimintaympäristöön jalkautuvaan työhön, kuten etsivään nuorisotyöhön, sekä matalan kynnyksen palvelupisteisiin ja palveluohjaukseen.

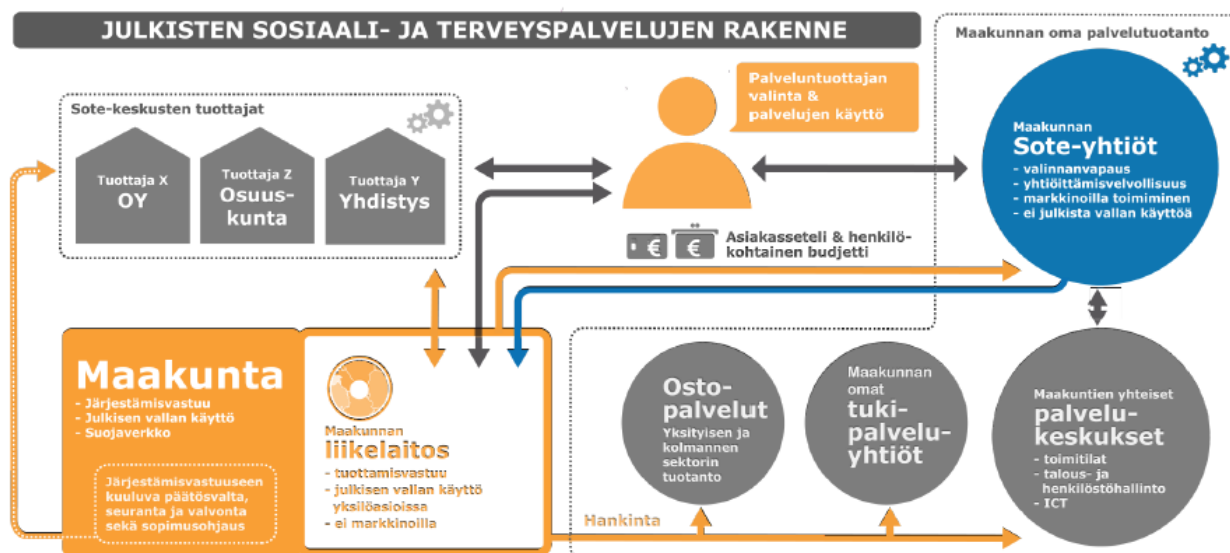
Palveluprosessit sote-palveluissa

Sote-uudistuksen yksi keskeisistä tavoitteista on asiakkaan nopea pääsy palveluun. Olennaista on myös mahdollisuus valita sote-palveluja nykyistä laajemmin. Asiantuntijahaastatteluissa tuotiin esille, että tämä sinänsä

³⁸ <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-tyollisyyslinjaukset.pdf/03d81289-1e7a-4cf4-a9d8-4696027ee947>

on monelta osin positiivinen asia asiakkaan kannalta – silloin kun asiakas pystyy muotoilemaan palvelutarpeensa ja tekemään valintoja.

Seuraavissa kuvissa esitellään uudistuksen valmisteluaineiston mukaista sosiaali- ja terveystalouden rakennetta ja ehdotettua valinnanvapausmallia (Aluehallintouudistuksen materiaali; Lyhennelmä ehdotetusta valinnanvapausmallista asiakkaan näkökulmasta)³⁹:

SOTE- JA MAAKUNTAUUDISTUS

SOTE- JA MAAKUNTAUUDISTUS

9.5.2017

Hallituksen esitys valinnanvapauslaiksi

³⁹<http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/sote-ja-maakuntauudistus-he-yleisesittelydiat-2.3.2017.pdf/9674304b-ccf3-4c5b-a050-e7a467860e64> Sote- ja maakuntauudistus 2.3.2017; <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/4663611/Faktaleshti%2C+valinnanvapaus+asiakkaan+n%C3%A4k%C3%B6kulmasta+9.5.2017.pdf/05e29692-5315-4ba4-b12d-cfa3e14486f7>

Kysymyksiä ja huomioita sote-palveluihin ja valinnanvapauteen liittyen jatkovalmistelua varten:

1. Valinnanvapausmalli koetaan vaikeaselkoiseksi. **Työpajakentällä herättää vahvaa huolestuneisuutta, miten paljon tukea ja ohjausta tarvitseva asiakas pystyy toimimaan valinnanvapauden kentällä.** Miten asiakas tietää, mikä valinta on hänen tilanteessaan paras? Millä voidaan taata, että asiakkailla on käytössään todellista tietoa palveluiden laadusta ja vaikuttavuudesta, eikä valintoja tehdä pelkkien markkinointikampanjoiden perusteella?
2. Uudistus tuo tullessaan suuren määrän uusia käsitteitä ja uudenlaisia valinnan paikkoja. Tarvi-
taan panostusta **ohjaukseen ja koordinointiin.**
3. **Sote-palvelun hinta** on sama kaikille asiakkaille tuloista ja varallisuudesta riippumatta. Julkisuu-
dessa käydyssä keskustelussa on esitetty huolta asiakasmaksujen korotuksista jatkossa. Asiakas-
maksut voivat muodostua osalle asiakkaista ongelmaksi. Riskinä on myös, että palvelut jakautu-
vat entistä voimakkaammin julkisin varoin maksettaviin minimitason palveluihin ja omalla rahalla
ostettaviin lisäpalveluihin.

Työpajojen monialainen yhteistyö ja uudistukset

Sote- ja maakuntauudistuksen ja kasvupalvelu-uudistuksen astuttua käytäntöön merkitystä on erityisesti sillä, millainen rooli työpajapalveluille palvelujärjestelmässä rakentuu ja miten monialaiset yhteistyöverkos-
tot ja palveluketjut tulevat toimimaan. Toimijoiden verkostot muuttuvat merkittävästi ja on rakennettava
uusia yhteistyökäytäntöjä. Eri palvelusektoreiden välinen monialainen yhteistyö on ollut jo pitkään yksi kes-
keisiä työpajatoiminnan kehittämiskohteita. Sektoreiden välisiä raja-aitoja on madallettu, yhteistyön esteitä
purettu ja hyviä käytäntöjä kehitetty. Yhteistyön joustava sujuminen on edellytys sille, että asiakas saa tar-
vitsemansa palvelut ja palvelukokonaisuudet ja että palveluilla saadaan aikaan vaikuttavuutta.

Asiantuntijahaastatteluissa nousi esille, että uudistuksissa tarvitaan asiakkaiden äänen vahvistamista. Työpa-
joilla toimitaan lähellä asiakkaita ja kohdataan heitä arjessa. Työpajatoimijoilla olevaa tietoutta tulee hyö-
dyntää jatkovalmistelussa entistä vahvemmin.

Kuntaliiton julkaisussa *Rajapinnoilta yhdyspintoihin*⁴⁰ käsitellään kunnan nuorisotyötä ja työpajatoimintaa
esimerkkinä yhdyspinnoista, jotka edellyttävät sopimista kunnan ja maakunnan välillä: ”Nuorten työpajoissa
esimerkiksi tehdään paljon kuntouttavaa työtoimintaa, joka on suoraan sosiaalitoimen rahoittamaa ja sen
alaista työtä. Tulevaisuudessa kunnat eivät enää järjestä lainkaan terveys- ja sosiaalipalveluja, vaan ne siirty-
vät maakuntien tehtäviksi. Kuka silloin järjestää ja rahoittaa nuorten työpajatoiminnan? Kenen tiloissa toi-
minta tapahtuu? Miten turvataan sosiaalipuolen rahoituksen edelleen kohdentuminen nuorten työpajoille?
Työpajojen olemassaolon ja nykyisen toiminnan jatkamisen kannalta näiden kysymysten ratkaiseminen hy-
vissä ajoin on oleellisen tärkeää.”

Uudistusten valmistelussa on nostettu esille, että sote- ja kasvupalvelujen integraatio lisää monialaista yh-
teistyötä. Tämän selvitystyön asiantuntijahaastatteluissa nousi kuitenkin useaan otteeseen esille huoli mo-
nialaisen yhteistyön toimivuudesta jatkossa. Syntyykö esimerkiksi kunnan ja maakunnan välille uusia raja-
aitoja – ja miten niitä pystytään ehkäisemään? Yhteistyö on aina riippuvainen sekä toimintamalleista ja työ-
tapoja tukevista rakenteista että ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta ja toisen ammattitaidon ja osaamisen
arvostamisesta. Kyse on pitkälti myös johtamisesta.

Haastatteluissa tuotiin esille, että työllistymistä edistävällä monialaisella yhteispalvelulla eli ns. TYP-toimin-
nalla on kehitetty monia toimivia yhteistyökäytäntöjä. Uudistusten myötä TYP-laki (1369/2014) ollaan kui-
tenkin kumoamassa. Miten turvataan TYP-toiminnalla saavutettujen asiakaslähtöisten monialaisten palvelu-

⁴⁰ Luukkonen ym. (toim.) (2016)

prosessien ja hyvien käytäntöjen hyödyntäminen jatkossa? Entä miten kunnan palvelut kytketään kokonaisuuteen uudistuksen voimaantumisen jälkeen? Monialaisen palvelun yhteensovittamiseen liittyvä toimintamalli olisi jatkossa maakunnan päätettävissä. Lailla ei säädettäisi siitä, millaisella rakenteella tai toimintamallilla palvelut jatkossa järjestettäisiin.⁴¹

Myös nuorille suunnatut Ohjaamot⁴² toimivat lähtökohtaisesti monialaisesti. Hallituksen väliriihessä nostettiin esille Ohjaamoiden vakinaistaminen, mutta sen käytännön toteutuksesta ei vielä ole tarkempaa tietoa. Hallituksen tiedotteessa 25.4.2017 (Nuorten syrjäytymisen vähentäminen)⁴³ todetaan: ”Tehostetaan, selkeytetään ja kootaan yhteen nuorille tarkoitettuja ohjaus-, sosiaali-, terveys, työvoima- ja nuorisopalveluita ja lyhennetään palveluprosessien kestoja. Lisätään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Määritellään Ohjaamoiden järjestämisvastuu osana meneillään olevia uudistuksia...”. Asiantuntijahaastattelussa korostettiin, että Ohjaamojen tehtäväkuva tulee rakentaa nykyistä selkeämmäksi ja pohtia yhdessä monialaisen yhteistyöverkoston kanssa, mikä rooli Ohjaamoilla on palvelujen koko kentässä. Haastateltavissa huolestuneisuutta on herättänyt työpajojen kanssa osin päällekkäiset toiminnot. Päällekkäisyys ei koskaan ole tarkoituksenmukaista: kaikkien toimijoiden tulee keskittyä vahvuuksiinsa ja tehdä yhteistyötä asiakaslähtöisten palvelukokonaisuuksien näkökulmasta.

Palvelukokonaisuuksiin ja monialaiseen yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä ja huomioita jatkovalmistelua varten:

1. **Uudistusten jatkovalmistelussa tarvitaan asiakasnäkökulman vahvistamista.** On tärkeää selkiyttää asiakkaan ympärillä olevaa toimijoiden ja ammattilaisten verkostoa **sekä varmistaa erityisesti monialaisen yhteistyön toimivuus ja palvelukokonaisuuksien yhtenäisyys.** Muutoin vaarana on palvelujen pirstoutuminen ja palvelukatkokset sekä sitä kautta niiden tehottomuus ja vaikuttavuuden heikkeneminen.
2. Palvelukokonaisuudet ja niiden koordinointi edellyttävät **yhteistyötä niin kunnissa kuin kuntien ja maakuntien sekä muiden toimijoiden välillä.** Työpajojen vahva yhteistyökumppani on etsivä nuorisotyö, mutta myös muu nuorisotoimi tulee aiempaa tiiviimmin liittää palvelukokonaisuuteen. Koulutuksen järjestäjien osalta työpajat tekevät yhteistyötä erityisesti ammatillisten oppilaitosten kanssa. Ammatillisen koulutuksen reformi ajoittuu samaan aikaan sote-uudistuksen kanssa. Työpajoilla on paljon annettavaa etenkin haasteellisimmassa asemassa olevien opiskelijoiden tukemisessa sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kehittämisessä ja sitä kautta opintojen läpäisyn tukemisessa. Uudet yhteistyörakenteet on luotava erityisesti uusiin kasvupalveluita toteuttaviin toimijoihin. Monialaisen yhteistyön tuloksena syntyneiden palveluprosessien vaikuttavuuden arvioinnissa on huomioitava eri toimijoiden ja niiden välisen yhteistyön merkitykset.
3. Mitä Ohjaamojen vakinaistaminen merkitsee käytännössä? Ovatko Ohjaamot maakunnan järjestämisvastuulla? Mikä tulee olemaan niiden sijainti ja miten ne alueellisesti palvelevat nuorten tarpeita? Mikä on Ohjaamoiden tehtävä? **Ohjaamoiden ja työpajojen välisen työnjaon on oltava selkeä, jotta palveluissa ei synny päällekkäisyyksiä ja palveluketjut toimivat tehokkaasti.** Ohjaamojen on tarkoituksenmukaista keskittyä työelämään, koulutukseen ja muihin palveluihin ohjaamiseen. Niiden ei kannata rakentaa valmennuspalveluita, joita työpajat jo tarjoavat.
4. TEM:n tiedotteen (31.3.2017) mukaan: ”Moni asiantuntija on ollut huolissaan siitä, että vaikeasti työllistyvien avuksi luotu ns. TYP-toimintamalli (työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelutoiminta)

⁴¹http://tem.fi/documents/1410877/2132292/HE+luonnos+rekrylaiksi+jne+5_5_2017.pdf/16daaaab-0797-4376-be45-c5271e04d675

⁴² Ks. esim.: <http://nuorisotakuu.fi/ohjaamot>

⁴³<http://vnk.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf/ef2dc3b7-8459-497e-b0cf-77b4ea9cf686>

olisi uhattuna maakuntien kasvupalveluiden myötä. TYP:n perusidea säilyy uudistuksessa. Iso muutos on siinä, että tulevaisuudessa maakunta vastaa kaikista pääpalveluiden järjestämisestä. Näin ei aikaisemmin ole ollut.”⁴⁴ **TYP-toimintamallissa hyviksi ja toimiviksi osoittautuneita käytäntöjä tulee hyödyntää myös maakuntamallissa.**

Työpajat sote- ja maakuntauudistuksen pyörteissä – hahmotelmia mahdollisista kehityssuunnista

Seuraavassa tarkastelussa käsitellään uudistuksia ja työpajoja jakamalla työpajat niiden hallintomuodon mukaan 1) kunnallisiin 2) säätiöiden ja 3) yhdistysten ylläpitämiin työpajoihin. Tarkastelussa piirretään kuvaa mahdollisista kehityskuluista työpajatoiminnassa. Pohdintaa tehdään erityisesti kohderyhmien, asiakkaiden palvelutarpeiden ja työpajan palveluvalikoiman sekä rahoituskysymysten kautta. Hahmotelma rakentuu lukuisille avoimille kysymyksille, jotka vielä odottavat vastauksia. Tässä yhteydessä on kuvattu vain muutamia mahdollisia kehityssuuntia kuvitteellisten työpajojen näkökulmasta – niiden tarkoituksena on ennen kaikkea kannustaa työpajatoimijoita pohtimaan mahdollisia kehityskulkuja oman toimintansa kannalta. On myös huomattava, että työpajojen toimintamallit on rakennettu aina paikallisiin toimintaympäristöihin ja tarpeisiin, joten yhteisten nimittäjien lisäksi eroavaisuuksia toiminnassa on runsaasti.

Kunnallinen työpajatoiminta

Asiakkaita ohjautuu sekä nuorille että aikuisille suunnatulle työpajalle etupäässä sosiaalitoimen, TE-palvelujen ja etsivän nuorisotyön kautta. Rahoitus toimintaan tulee kunnan omien määrärahojen lisäksi nuorten työpajatoiminnan valtionavustuksesta (OKM), kehittämishankkeista sekä pienimuotoisesti työpajalla valmistettujen tuotteiden tai palvelujen myynnistä.

Työpajatoiminnassa kaikkien asiakasryhmien osalta lähtökohtana on kokonaisvaltainen valmennus. Työpajaorganisaatiossa on erityisesti nuorille suunnattu matalan kynnyksen starttipaja, jossa yksilövalmennuksen avulla valmentautujaa tuetaan pienin askelin kohti tavoitteiden selkiytymistä, arjenhallinnan paranemista ja sosiaalista vahvistumista. Toimenpiteenä starttipajalla on esim. kuntouttavaa työtoimintaa. Heikoissa työmarkkina-asemassa oleville nuorille ja pitkäaikaistyöttömille on tarjolla työ- ja toimintakyvyn arviointia, kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeiluja ja joskus palkkatukityötä. Tarpeen mukaan työpajalta ohjataan esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Monilla valmentautujilla on pitkiä valmennusjaksoja ja useita eri toimenpiteitä, joskin osa asiakkaista ohjautuu myös lyhemmän jakson jälkeen työelämään esimerkiksi palkkatuetuun työhön.

Työpajalla on tehty jonkin verran oppimisympäristön ja osaamisen tunnistamista yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa, ja joidenkin tutkinnon osien suorittaminen työpajalla on mahdollista näyttöjen avulla. Yritysyhteistyötä on tehty jonkin verran, mutta kehittämistarpeitakin on vielä paljon.

Mahdollisia kehityskulkuja:

→ Kunta jatkaa työpajatoimintaa sekä nuorten että aikuisten osalta omana toimintanaan ilman yhtiöittämistä

Kuntapäättäjät toteavat, että tarve työpajapalveluille omassa kunnassa ei katoa, vaikka hallinnollisia muutoksia tehdään koko maakunnan alueella. Kuntapäättäjät ovat vakuuttuneita työpajapalveluiden vaikuttavuudesta. Työpajaorganisaation paikallistuntemusta ja sen tarjoamia lähipalveluita arvostetaan (joillekin val-

⁴⁴ http://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kasvupalvelut-vaikeasti-tyollistuvan-palveluprosessin-suuntaviivat-alkavat-muodostua

mentautujille kustannetaan kuljetus työpajalle kunnan reuna-alueilta). Työpajapalveluiden tuloksekas hoitaminen vahvistaa kunnan elinvoimaa (yritysyhteistyö) ja hyvinvointia, jotka ovat kunnan keskeisiä tehtäviä. Kunta haluaa pitää asukkaistaan huolta omilla työpajapalveluilla ja siten ehkäistä syrjäytymisen kasvua.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä yhteistyö koulutuksen järjestäjien kanssa vahvistuu. Nuorten valmennusta toteutetaan edelleen nuorisolain tavoitteiden pohjalta. Työllistämisvelvoitteen hoitamisessa työpajalla on sama rooli, kuin sillä on ollut aiemminkin.

Mikä muuttuu? Mikä rooli kunnalliselle pajatoiminnalle jää uudistusten astuttua voimaan?

Keskeiseksi kysymykseksi nousee ohjautuminen: missä tapauksessa asiakas ohjautuu kunnan työpajalle? Esi-merkiksi oppilaitoksista nuoria voi ohjautua valmennukseen, samoin työllistämisvelvoitteen nojalla lähempänä eläkeikää olevia henkilöitä. Mutta mihin esimerkiksi etsivä nuorisotyö ja Ohjaamo ohjaavat asiakkaita, jos maakunnan vastuulla on järjestää työttömien työnhakijoiden kasvupalvelut ja kuntouttavat sote-palvelut sekä niihin liittyvät palvelutarvearvioinnit?

Mikä on kunnan intressi satsata budjettimäärärahoja työpajatoimintaan tilanteessa, jossa maakunnalla on vahva vastuu asukkaista?

Olennainen kysymys on myös, missä palvelussa tai toimenpiteessä työpajalla ollaan. Kunta ei enää järjestä maakunnalle siirtyviä sote-palveluja. Jos kunta tarjoaa kuntouttavan työtoiminnan paikkoja, mistä ohjaus työtoiminnan aikana tulee? Työkokeiluja kunnan olisi lakiehdotusten mukaan mahdollista järjestää, joten kunnallisella työpajalla voisi myös olla työkokeilupaikkoja. Työpajan valmennushenkilöstöllä voisi lisäksi olla rooli asiakkaan valmennuksessa hänen ollessaan kunnan muissa yksiköissä työkokeilussa. Entä mikä on työelämäkokeilun toteuttamisen tilanne maakuntauudistuksen astuessa käytäntöön? Myös palkkatukea työpaja voisi käyttää, jos sitä suunnataan yksityisen sektorin lisäksi kuntaan.

OKM:n valtionavustus on edelleen mahdollinen rahoituskanava nuorten työpajatoimintaan. Kunta päättää osoittaa määrärahat työpajatoiminnalle, kehittämishankkeita toteutetaan ja pienimuotoisesti jatketaan työpajalla valmistettujen tuotteiden myyntiä. Kunnan määrärahapäätökseen ei tässä vaihtoehdossa vaikuta se, onko työmarkkinatuen maksuosuutta kunnan hoidettavana. Toisaalta työpajatoiminnalla ymmärretään olevan merkitystä myös mahdollisiin maksuosuuksiin sitä kautta, että sen nähdään vaikuttavan työttömyyslukuihin vähentävästi. Kunta toivoo rahoitukseen lisäresurssia, esim. palkkatuen avulla ja mahdollisesta työelämäkokeilun korvauksesta. Koulutuksen järjestäjien kanssa toteutettavasta yhteistyöstä edellytetään rahallista korvausta työpajan osuudesta.

Mitä työllisyyden hoidon tehtäviä kunnille jää, mitä tarkoittaa työpajatoiminnan kannalta elinvoiman ja hyvinvoinnin edistäminen? Miten elinvoiman ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehty työ ja tulokset näkyvät esim. valtion rahoituksessa kunnille jatkossa?

Miten rakentuu yhteistyö kunta–kasvupalvelut–sote -yhdyspinnoilla uudessa toimintaympäristössä? Miten turvataan katkeamaton palvelukokonaisuus kunnallisen työpajan valmentautujalle?

→ *Nuorten ja aikuisten työpajatoiminta eriytetään, nuorten työpajapalvelut jäävät kunnalliseksi toiminnaksi ja aikuisten työpajatoiminta yhtiöitetään*

Nuorten työpajatoiminta jatkuu nuorisolain tavoitteiden mukaisena. Työpajalla tarjotaan työkokeilupaikkoja. Oppilaitosyhteistyötä vahvistetaan ammatillisen koulutuksen reformin myötä. Etsivän nuorisotyön kanssa yhteistyön toimiminen on ensiarvoisen tärkeää, ja yhteistyö myös perusnuorisotyön suuntaan vahvistuu.

Mistä muualta kuin esim. oppilaitoksista nuoria ohjautuu pajalle ja mihin toimenpiteeseen (vrt. maakunnan palvelut tarjolla)?

Aikuisten työpajatoiminnan tavoitteet suuntautuvat vahvasti työllistämisen ja kasvupalvelujen palvelukokonaisuuksien suuntaan, kuitenkin niin, että myös sosiaalinen vahvistaminen ja kuntoutuminen ovat edelleen työssä osana. Mikä on kunnan intressi lähteä tarjoamaan palveluja markkinoilla? Kunta saattaa selvittää aikuisten työpajapalvelujen osalta mahdollisuuden useamman toimijan yhteisen yhtiön perustamiseen. Taus-
talla on kysymys, onko yhtiöittäminen ollenkaan realistinen vaihtoehto pienissä työpajaorganisaatioissa. Onko yhtiöittäminen ylipäättään perusteltua vaikeasti työllistyvien palveluissa?

Toiminnan sisällön määrittää lähemmin se, mitä palvelukokonaisuuksia maakunta hankkii. Missä vaiheessa on tietoa ostettavista palvelukokonaisuuksista? Kuinka pitkiä valmennusprosesseja voidaan toteuttaa? Mitä ammattitaitovaatimuksia henkilöstölle on muuttuvassa toimintaympäristössä? Entä millaisia ovat toiminnan laadun vaatimukset kilpailutilanteessa toimittaessa? Missä toimipisteet sijaitsevat jatkossa ja säilyvätkö lähi-
palvelut? Miten kunta pystyy valmistautumaan muutokseen? Työpajojen palvelukuvausten on oltava kun-
nossa. Samoin tarvitaan myös sopimus- ja hankintaosaamista.

Millaisia muutoksia tulee tilaratkaisuihin? Voiko toiminta jatkua samoissa tiloissa nuorten ja aikuisten osalta aikuisten pajatoiminnan yhtiöittämisen jälkeen? Onnistuuko henkilöstön käyttö kahden pajan kesken (syner-
giaetu) jatkossa? Saumaton yhteistyö nuorten työpajan ja aikuisten pajan välillä on aiemmin toiminut hyvin. Miten yhteistyö turvataan jatkossa?

Millaiseksi yhteistyökuviot rakentuvat? Muuttuuko yhteistyö kunnan työllisyyspalvelujen suuntaan? Miten rahoitus on järjestetty?

Kunnallisella nuorten työpajalla OKM:n avustusta saadaan edelleen, ja lisäksi työpaja saa kunnan määrära-
hoja, voi toteuttaa kehittämishankkeita sekä pienimuotoisesti työpajalla valmistettujen tuotteiden myyntiä. Kunta tarvitsee rahoitukseen lisäresurssia, esim. palkkatuen avulla. Koulutuksen järjestäjien kanssa toteutet-
tavassa yhteistyössä työpajan tulee saada korvaus omasta valmennusosuudestaan. Työpaja voi toimia tuet-
tuna työvaltaisena oppimisympäristönä opiskelijoille. Työpajojen ja koulutuksenjärjestäjien yhteistyöllä on
tunnistettu työpajalla kertynyttä osaamista tuettu sen tunnustamista tutkinnon osaksi.

Aikuisten työpajan rahoitus tulee valmennuspalvelujen myynnistä maakunnalle ja muille asiakkaita lähettä-
ville tahoille, kuten vakuutusyhtiöille ja Kelalle. Myös esimerkiksi palkkatuki voisi olla käytettävissä.

→ *Nuorten työpajatoiminta ja aikuisten pajatoiminta yhtiöitetään yhdessä*

Työpajan kohderyhmä säilyy samanlaisena kuin aiemmin, mutta valmentautujia voi tulla laajemmalla maan-
tieteelliseltä alueelta. Nuorten palveluissakin työllistämisen näkökulma painottuu aiempaa vahvemmin nuo-
risolain mukaisen otteen sijaan. Yhteistyökuviot muuttuvat uuden toimintaympäristön myötä. Millainen yh-
teistyö on jatkossa kunnan nuorisotyön ja työllisyyspalvelujen suuntaan?

Säilyykö mahdollisuus toteuttaa pitkiä valmennusjaksoja, joissa toteutuu ”aikuinen ja aikaa” -malli ja pysty-
täänkö tarjoamaan kokonaisvaltaista valmennusta, joka edellyttää monialaisten palveluiden nivomista työ-
pajapalveluihin?

Yhtiöittämisvaihtoehdon arvioidaan olevan suurissa työpajaorganisaatioissa realistisempi vaihtoehto kuin
pienissä, muutaman työntekijän pajoissa. On suuria kaupunkeja, joissa työpajatoiminnan volyymit ja palve-
lujen valikoimat ovat laajoja. Tällöin yhtiöittäminen tehdään toisenlaisista lähtökohdista. Pienillä kunnilla tai
pienillä työpajaorganisaatioilla on harkittavana, syntyykö useamman toimijan kesken yhteisiä yhtiöitä, jotka
tarjoavat palveluja markkinoilla? Onko mahdollista tuottaa joitakin palvelukokonaisuuksien osia markki-
noilla? Mikä on kunnan intressi toimia markkinoilla työpajapalveluissa?

Työpajan rahoitus tulee valmennuspalvelujen myynnistä maakunnalle ja muille asiakkaita lähettävälle ta-
hoille, kuten vakuutusyhtiöille ja Kelalle. Mutta ovatko palkkatuki ja mahdollinen työelämäkokeilun korvaus
käytettävissä? Mikäli toiminta täyttää ehdot OKM:n avustuksen saannin osalta nuorten työpajatoimintaan,

ko. avustus voi olla mahdollinen, mutta yhtiön on eriytettävä avustettava voittoa tavoittelematon toiminta muusta elinkeinotoiminnasta.

→ *Nuorten työpaja jää kunnalliseksi, aikuisten työpajatoiminta lakkautetaan*

Nuorten työpaja pidetään osana kunnan omaa toimintaa, jolloin toiminta ja rahoitus ovat pitkälti saman tyyppisiä kuin edellä kuvattu kunnallinen työpajatoiminta maakuntauudistuksen jälkeen. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palvelut ovat maakunnan hoidettavana (kasvupalvelut, sote-palvelut). Aikuisten työpajatoiminta lakkaa kunnallisena palveluna.

Pienemmillä paikkakunnilla työpajatoimintaa ei välttämättä ole enää tarjolla lähipalveluna, vaan palvelut keskittyvät suuremmille paikkakunnille. Toisaalta etenkin suuremmilla paikkakunnilla saattaa olla useita työpajatoimijoita, jolloin aikuisten työpajatoimintaa voi olla edelleen tarjolla lähipalveluna.

Mitä vaikutuksia pitkäaikaistyöttömille suunnatun työpajan lakkauttamisella on pitkällä tähtäimellä asiakkailla ja kunnan elinvoimaisuudelle sekä työllistämisen aktivointiin? Miten asiakasohjaus toimii? Mikä on työpajapalvelun saatavuus omalla paikkakunnalla lähipalveluna? Mikä on paikallistuntemus palvelun järjestämisessä ja toteuttamisessa?

→ *Kunta lakkauttaa koko työpajatoiminnan*

Kuntapäättäjät katsovat, että toiminta kuuluu kokonaisuudessaan maakunnalle. Kunta huolehtii muulla tavoin elinvoiman vahvistamisen ja hyvinvoinnin edistämisen tehtävistään.

Onko työpajatoimintaa saatavana lähipalveluna? Mikä on paikallistuntemus palveluissa? Lisääntykö palvelujen ulkopuolelle jäävien määrä vai toimiiko työttömien aktivointi paremmin kuin aiemmin? Mitä vaikutuksia ratkaisulla on kunnan työllisyydenhoidon tuloksellisuuteen? Mitä vaikutuksia asialla pitkällä tähtäimellä on sote-menoihin?

Syntyvätkö tulokselliset, koordinoitut palvelukokonaisuudet asiakkaalle? Miten valinnanvapaus vaikuttaa työpajatoiminnan kohderyhmän palvelukokonaisuuksien toteutumisessa?

Säätiöiden työpajatoiminta

Monilla säätiöillä on toimintaa laajalla skaalalla ja useita eri ammattialoihin suuntautuneita työpajoja. Palvelut on yleensä kuvattu ja tuotteistettu, ja palvelujen myynnistä ja kilpailutuksiin osallistumisesta on kokemusta. Suuremmilla säätiöillä palveluiden kirjo on suuri: heikossa työmarkkina-asemassa oleville nuorille tarjotaan mm. sosiaalisen vahvistamiseen painottuvaa starttivalmennusta tai työkokeilua, pitkäaikaistyöttömille puolestaan mm. työ- ja toimintakyvyn arviointia, työhönvalmennusta, palkkatuetta työtä tai tarvittaessa kuntouttavia palveluita (kuntouttava työtoiminta, ammatillinen kuntoutus, sosiaalinen kuntoutus), ja lisäksi toteutetaan yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kanssa (osaamisen tunnistaminen, tutkintojen osien suorittaminen näytöissä, työssä oppiminen jne.).

Myös säätiöille toiminnan rahoitus tulee monesta eri lähteestä: kunnilta, palveluiden myynnistä (esim. kunnille, TE-hallinnolle, vakuutusyhtiöille, Kelalle ja koulutuksen järjestäjille) sekä tehtyjen tuotteiden ja palveluiden myynnistä ja erilaisista kehittämishankkeista. Nuorten työpajatoimintaan on saatu OKM:n valtionavustusta.

Mahdollisia kehityskulkuja:

→ *Säätiöt tarjoavat palveluja maakunnalle yksin tai yhdessä*

Säätiö tuottaa palvelukokonaisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville kohderyhmille, esimerkiksi matalan kynnyksen palveluita niitä tarvitseville. Rahoitus tulee jatkossa entistä vahvemmin palvelujen myynnistä, ja lisäksi nuorten työpajatoimintaan on mahdollisuus hakea OKM:n valtionavustusta, mikäli avustettava

toiminta eriytetään elinkeinotoiminnasta. Lähtökohtana on, että kuntouttava työtoiminta (tai vastaava) ja palkkatuki ovat käytettävissä. Säätiöt voivat toimia palvelun tuottajana markkinoilla, mutta elinkeinotoiminta on eriytettävä esimerkiksi avustuksilla tuotettavista toiminnoista.

Osa säätiöistä on jo valmiiksi kooltaan keskimääristä työpajaa suurempia, jolloin ne pystyvät tarjoamaan verrattain laajoja palvelukokonaisuuksia tai maantieteellisesti kattavia palveluja yksin. Joillakin alueilla tai joissakin palvelukokonaisuuksissa säätiöidenkin kannattaa tehdä yhteistyötä ja tarjota palveluja yhdessä perustetun yhtiön tai muun konsortion kautta. Yhdessä tekeminen edellyttää vahvaa verkostoitumista ja yhteistä vastuunottoa palvelujen tuottamisesta.

Mikä on muiden työpajojen tilanne niissä maakunnissa, joissa suuret säätiöt jatkossa toimivat yksin tai yhteisen yhtiönsä kautta? Voisivatko alueen pienemmät toimijat tuottaa palveluja suuremman työpajatoimijan yhteistyökumppanina tai alihankkijana?

Yhdistysten työpajatoiminta

Yhdistysten osalta tarkastelussa on paljon yhtymäkohtia säätiöiden mahdollisiin kehityskulkuihin (vrt. yhtiöittämistilanne). Yhdistystoimijoissa on kuitenkin säätiöitä enemmän pieniä toimijoita. Monella yhdistysmuotoisellakin toimijalla on useita eri ammattialoihin tai eri toimenpiteisiin keskittyneitä työpajoja. Monella on pitkä kokemus palvelujen tuottamisesta omalla alueella, ja yksi tai useampi kunta on saattanut osaltaan rahoittaa toimintaa. Lisäksi moni yhdistys on saanut kunnalta korvauksen kuntouttavasta työtoiminnasta, myynyt valmennuspalveluja tai tehtyjä tuotteita sekä saanut hankerahoitusta (esim. STEA) ja mahdollisesti palkkatukea. Nuorten työpajatoiminnassa rahoituksena voi olla myös OKM:n valtionavustus.

Yhdistykset tuottavat heikossa työmarkkina-asemassa olevien kohderyhmien tarpeisiin erityyppisiä valmennuspalveluita. Toiminnassa voidaan toteuttaa polutus matalan kynnyksen starttivalmennuksesta askel askeleelta työkokeiluun ja palkkatukityön kautta kohti työllistymistä.

Mahdollisia kehityskulkuja:

→ *Yhdistys yhtiöittää myytävien palvelujen toiminnan tai perustaa yhteisen yhtiön useamman toimijan kanssa*

Yhdistys voi ryhtyä toimimaan maakunnan markkinoilla. Tällöin sen on eriytettävä toiminnassaan elinkeinotoiminta ja yleishyödyllinen toiminta. Yhdistys saattaa yhtiöittää elinkeinotoiminnan. Yhdistys voi haakeutua yhteistyöhön useamman toimijan kanssa, jotta on mahdollisuus tarjota riittävän laajoja palvelukokonaisuuksia. Tämä edellyttää edelleen vahvaa verkostoitumista ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Yhdistyksen tuloista entistä suurempi osuus tulee palveluiden myynnistä maakunnalle. Yleishyödyllisenä toimintana toteutettavaan nuorten työpajatoimintaan saadaan OKM:n valtionavustusta, lisäksi tuloja tulee mahdollisesti työelämävalmennuksen korvauksista ja palkkatuesta.

Mitä palvelukokonaisuuksia maakunta hankkii? Kuinka suurella alueella pystytään toimimaan? Onko yleishyödyllisen järjestötoiminnan ja elinkeinotoiminnan eriyttäminen todellisuudessa mahdollista?

→ *Pieni yhdistys markkinoilla*

Sote-uudistuksen valmistelussa on tiedotettu pienten yhdistysten/järjestöjen mahdollisuuksista tarjota palvelujaan esim. palvelukokonaisuuksien osina. Pienillä yhdistyksillä (joita maassamme on lukumääräisesti paljon) on haasteena, että muutostilanteessa niillä ei ole erillistä taloudellista puskuria, jonka turvin selvitä esim. tilapäisesti pienempien tulojen ajasta.

Pienet yhdistykset toimivat usein yleishyödyllisen toiminnan parissa vapaaehtoistyön pohjalta. Henkilöstöressurit esim. valmennuspalveluihin ovat monilla pienet. Palkkatukea on ollut käytettävissä, samoin avustuksia esim. kunnan ja STEA:n kautta.

Miten yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan eriyttäminen käytännössä onnistuu? Tukeeko kunta jatkossa yhdistyksen toimintaa? Ja mitkä ovat pienten yhdistysten reaaliset mahdollisuudet toimia maakunnan markkinoilla?

Kaikkien toimijoiden osalta

→ *Suuret kotimaiset ja kansainväliset yritykset tulevat tuottamaan palvelut työpajatoiminnan kohderyhmälle*

Kilpailu joidenkin palveluiden kohdalla saattaa muodostua kovaksi. Uusia yksityisiä toimijoita tulee markkinoille. Suuret ketjut voivat vallata markkina-osuuksia, eivätkä niitä pienemmät tuottajat välttämättä pärjää kilpailutuksissa. Tämä vaihtoehto nostaa esille tarpeen rakentaa työpajojen palvelukokonaisuudet ennen kilpailutuksia erityisen laadukkaiksi ja vaikuttaviksi. Monituottajamallissa tarvitaan useita erilaisia tuottajia ja palvelupaketteja. Valinnanvapauden piirissä olevissa sekä asiakassetelillä hankittavissa palveluissa laadukkailla palveluilla ja hyvällä maineella voi saada markkinoitua itsensä suoraan käyttäjäasiakkaille. Pienemmät palvelujen tuottajat voivat mahdollisesti toimia myös suurempien organisaatioiden alihankkijoina.

Jos suuret toimijat ajavat pienet toimijat pois markkinoilta, mitä se tarkoittaa asiakkaiden kannalta palvelun laadun ja lähipalvelujen osalta? Miten eri alueilla tehty pitkä valmennuspalvelujen kehittämistyö on käytettävissä hyödyksi?

→ *Työpajatoimija odottaa uudistusten voimaantumaa*

Heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille valmennuspalveluja tarjoava työpajatoimija päättää tois- taiseksi jatkaa nykyisellä toimintatavalla. Odotetaan, mitä uudistukset tuovat tullessaan. Odottaminen toki sisältyy kaikkiin muihinkin vaihtoehtoihin siltä osin, että toimintojen tarkemmassa suunnittelussa kaivataan päätöksiä lainsäädännön ja maakunnan puolelta.

Yksi kehityskulku voi olla, että kunnat suuntaavat oman toimintansa uudella tavalla esim. työllisyyden hoidon ja sosiaalisen kuntoutuksen osalta. Mikäli kunta päättää vahvistaa tai ajaa alas omaa toimintaansa esim. pitkäaikaistyöttömien valmennuksen osalta, saattaa tämä vaikuttaa kunnallisen työpajatoimijan, yhdistyksen tai säätiön palvelujen tuottamiseen jo ennen uudistusten voimaan tuloa.

Toisaalta, jos työpajatoimija ei valmistaudu kuvaamaan ja tuotteistamaan palvelujaan kilpailutusta varten, se ei maakunnan hankintojen käynnistyessä ole valmis toimimaan markkinoilla. Niissä palveluissa, joissa yritysten on mahdollista tuottaa voittoa, tulee kilpailu alkamaan välittömästi uudistusten astuttua voimaan.

Suosituksia

Tämän selvitystyön laadinnan aikana käydyistä keskusteluista syntyi selkeä käsitys, että monien yhteiskunnan tuottamien palvelujen uudistaminen koetaan laajasti tarpeelliseksi. Yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa, ja myös työpajaympäristössä on totuttu siihen, että ollaan jatkuvassa muutosprosessissa. Nyt tulossa olevat uudistukset ovat kuitenkin mittaluokaltaan ennennäkemättömiä, yhtä aikaa monelle eri sektorille ulottuvia. Tässä selvityksessä käsiteltyjen sote- ja maakuntauudistuksen ja kasvupalvelu-uudistuksen lisäksi käynnissä on ammatillisen koulutuksen reformi ja kuntoutuksen kokonaisuudistus, joiden tuomat muutokset vaikuttavat myös työpajojen toimintaympäristöön ja toimintaedellytyksiin.

Työpajatoiminnan kannalta uudistusten palveluiden saatavuuteen ja laatuun, palveluintegraatioon sekä asiakastarvelähtöisyyteen liittyvät tavoitteet ovat kannatettavia, ja ne antavat mahdollisuuden kehittää ja uudistaa toimintatapoja. Tämän selvitystyön aikana tuli kuitenkin vahvasti esille huoli heikossa työmarkkina-asemassa olevien palvelujen turvaamisesta. Työpajakentällä peräänkuulutetaan valmistelussa olevien ehdotusten vaikutusarvioita nimenomaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakasryhmän kannalta.

Tämän selvitystyön perusteella esitetään seuraavia suosituksia uudistuksen valmistelussa mukana oleville ja työpajatoimijoille:

Viestejä uudistusten valmistelijoille

1. Työpajatoimijoilla on pitkä kokemus ja vahva asiantuntemus heikossa työmarkkina-asemassa olevien aikuisten ja nuorten tarpeisiin vastaavista palveluista – ottakaa palveluiden tarjoajat, kohtaamispalveluiden asiantuntijat, mukaan valmistelutyöhön!
2. Työpajojen asiakasryhmistä löytyy kaikkein haasteellisimmassa asemassa olevia. Kaikkien asiakasryhmien ja heidän tarpeidensa tunnistaminen auttaa palveluiden ja niihin liittyvien kriteerien määrittelyssä ja asiakasprosessien rakentamisessa. Meillä ei ole varaa jättää ihmisen mentäviä aukkoja palvelujärjestelmään!
3. Asiakkaan (ja myös palvelun tarjoajien) kannalta uudistus tarkoittaa tukua uusia käsitteitä ja määrittelyjä (työmarkkinatori, kasvupalvelut, valinnanvapaus jne.). Tuloksellinen asiakasprosessi edellyttää sitä, että asiakas ymmärtää, missä prosessissa hän on, ja mitä esimerkiksi palvelusuunnitelmat sisältävät. Määrittelyt tulee pystyä kuvaamaan ymmärrettävällä ja yhdenmukaisella tavalla jokaisessa maakunnassa.
4. Maakunnallisessa valmistelussa on olennaista ottaa huomioon palveluja tuottavien tahojen paikallistuntemus liittyen esim. paikallisiin työmarkkinoihin ja kolmannen sektorin toimijoihin. Työpajojen alueellisten ALU-verkostojen koordinaattoreiden⁴⁵ avulla tavoittaa laajan ryhmän maakunnan alueella toimivia ammattilaisia.
5. Työpajojen kautta on mahdollista osallistaa valmisteluun myös palveluita käyttäviä asiakasryhmiä.
6. Uudistukset ja valmisteluprosessista saatava vähäinen tieto on luonut työpajakentälle epätietoisuutta ja huolta tulevasta. Epävarmuudessa eläminen vaikuttaa työpajojen henkilöstön jaksamiseen. Lisää avoimuutta ja vuoropuhelua valmisteluun!

Viestejä työpajatoimijoille

1. Työpajaorganisaatioissa on tarpeen valmistautua muutokseen niin hyvin, kuin käytettävissä olevan tiedon pohjalta on mahdollista. Tämä tarkoittaa monen työpajan osalta esimerkiksi valmennuspalvelujen kuvausten luomista tai päivittämistä ja palveluiden tuotteistamista sekä laatutyötä ja toiminnan

⁴⁵ <https://www.tpy.fi/alueellinen-toiminta/tyopajojen-verkostot/>

vaikuttavuuden todentamista. Tämä tukee mahdollisiin kilpailutuksiin valmistautumista. Ennen kuin markkinoille voi lähteä, tulee myytävien palvelujen olla laadultaan kilpailukykyiset.

2. Palvelukuvaukset toimivat välineenä palvelujen markkinoinnissa. Vaikka työpaja ei olisikaan tarjoamassa tuotteita maakunnalle, markkinointiviestinnän ja -osaamisen vahvistamisesta on monella paikalla hyötyä muutoinkin, kun esim. kuntapäätäjille perustellaan määrärahojen tarvetta. Asiakkaiden valinnanvapaus myös muuttaa työpajojen viestintää ja markkinointia: jatkossa pitää pystyä markkinoimaan omat palvelunsa myös käyttäjäasiakkaille.
3. Kilpailutukset edellyttävät vahvaa hankintaosaamista niin järjestäjän kuin tuottajan puolella. Markkinoille mukaan lähteminen tarkoittaa suurta muutosta, mikäli kilpailutuksiin ei ole aiemmin osallistuttu. Tarjousten tekemiseen tarvitaan ammattitaitoa, jota ei välttämättä organisaatioissa uudistuksen alkuvaiheissa ole. Koko maan mittakaavassa tulee olemaan merkittävä koulutuksen ja kouluttautumisen tarve. Hankintoihin liittyvä sopiminen ja sopimusten teko tulee hallita, jotta asiakkaan palvelukokonaisuudet toimivat sujuvasti.
4. Alueelliset työpajatoimijoiden verkostot (ALU-verkostot) ovat yksi foorumi jakaa kokemuksia ja näkökulmia uudistusten valmisteluprosessin aikana. Työpajakentällä on myös muita verkostoja. Kaikki tarjoavat tukea ja tietoa.
5. On odotettavissa, että maakunnan hankinnoissa on kyse laajoista kokonaisuuksista. Näitä eivät pienet toimijat välttämättä pysty yksin tarjoamaan, joten tuottajien yhteenliittymät voivat olla perusteltuja. ALU-verkostot ovat jo valmiina olemassa, joten näihin kuuluvien työpajaorganisaatioiden ei tarvitse ryhtyä alusta alkaen uusia verkostoja rakentamaan. Verkostosta voi löytyä kumppaneita.
6. Kun uudistusta tehdään, tavoite on, että kaikkea entistä ei siirretä uusiin rakenteisiin. Uutta, innovatiivista otetta ollaan hakemassa. Esim. henkilöstön työnkuviin ja työn tekemisen tapaan on monin paikoin tulossa muutoksia. Työn sisällöissä näkyy etenkin esimiehillä kilpailutuksiin liittyvät tehtävät, sopimusjuridiikan hallinta ja markkinointityön lisääntyminen. Valmennustyön mahdollisiin muutoksiin vaikuttaa erityisesti se, millaisia kokonaisuuksia työpajoilla toteutetaan.
7. Työpajapalveluiden tarjoamisessa markkinoilla yksi olennainen tekijä on vaikuttavuuden osoittaminen. On pystyttävä esittämään, mitä hyötyä palveluista on paitsi asiakaskohderyhmille, myös rahoittajille. Työpajapalveluiden vaikuttavuutta on perinteisesti kuvattu työpajakakon jälkeisen sijoittumisen avulla. Sijoittumistietoja saadaan valtakunnallisen työpajakyselyn (OKM/AVI) tulosten avulla ja esimerkiksi nuorisotilastot.fi-palvelusta⁴⁶. Palveluiden laadullisista vaikutuksista tietoa tuottaa esimerkiksi TYPY:n kehittämä sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittari⁴⁷.
8. Maakunnan valmistelutyöryhmät ovat työskennelleet tiiviisti, ja valmistelutyö jatkuu edelleen. Useissa asiantuntijahaastatteluissa todettiin, että työpajaedustusta ei ole valmisteluryhmiin nimetty suoraan, ja on epätietoisuutta oman maakunnan valmistelutilanteesta. Vaikka on ymmärrettävää, että työryhmien jäsenten määrä on rajallinen, uudistusprosessiin on tärkeitä saada työpajojen ääni kuuluviin. Työpajojen toiminta ja kohderyhmien palvelutarpeet tulee tehdä tunnetuksi suunnittelupöydissä, joissa heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden palvelujen järjestämistä pohditaan. Tämä onnistuu jakamalla työpajoilla olevaa tietoa ja asiantuntemusta työryhmien jäsenille. Lisäksi nuorten ja pitkäaikaistyöttömien aikuisten omien näkemysten saanti suunnittelutyöhön on tärkeää. Työpajat voivat toimia tässä välittävänä tahona.
9. Mittava uudistusprosessi koskee paitsi asiakkaita ja heidän palvelujaan, myös työpajojen henkilöstöä kokonaisuudessaan. Valmisteluprosessin tässä vaiheessa työpajaorganisaatioissa henkilöstöllä on

⁴⁶ <https://nuorisotilastot.fi/#!/fi/frontpage/undefined/perus/choice-1/prosentit/whiteblue/Koko%20maa/Koko%20maa/table/Mit%C3%A4%20kautta%20tavoitetut%20nuoret%20tulivat%20et-siv%C3%A4n%20nuorisoty%C3%B6n%20piiriin%3F/null/kunta/donut/%5B%5D/viranom/%5B%5D/sortToimija>

⁴⁷ <https://www.tpy.fi/kehittaminen/laadullinen-mittaristo/>

paljon epätietoisuutta ja huolta tulevasta. Tämä asettaa haasteita muutosjohtamiselle, päättäjille ja esimiehille. Henkilöstön jaksamisesta tulee huolehtia prosessin aikana. Haastatteluissa nousi esille, että myös esimiehet ja johtajat tarvitsevat tukea esimerkiksi verkostojen kautta. Tarjotessaan palveluja vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille valmennusta toteuttava organisaatio tarvitsee ammatillisesti osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön jatkossakin.

10. Tämän selvitystyön laadinnan aikana eräs haastatelluista asiantuntijoista totesi, että monta palloa on nyt yhtä aikaa ilmassa. Tässä vaiheessa on oikea aika valmistautua muutokseen, jotta palloista voidaan ottaa koppi siinä vaiheessa, kun kysymyksiin alkaa olla vastauksia.

Asiantuntijahaastattelut

Alatossava, Ari, kunnanjohtaja, Iin kunta
Halonen, Hilikka, toiminnanjohtaja, Meriva ry
Hilpinen, Merja, ylitarkastaja, OKM
Juntunen, Samuel, toiminnanjohtaja, Tornion Työvoimalasäätiö
Järvenpää, Eija, nuorisosihteeri, Suomussalmen kunta
Kapanen, Anna, vs. toiminnanjohtaja, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
Kiljunen, Anneli, kansanedustaja, Valtakunnallisen työpajayhdistyksen hallituksen pj.
Koistinen, Anneli, palvelupäällikkö, Oulun kaupunki
Kuukkanen, Pauli, Laukaan kunta, Vattipaja
Lappeteläinen, Heli, toiminnanjohtaja, Oulunseudun Nuorisoyhdistys
Lindberg, Erja, kehittämisspäälikkö, Kuntaliitto
Lukkarinen, Margita, toimitusjohtaja, Kokkotiö-säätiö
Niemelä, Anssi, työllisyysjohtaja, Jyväskylän kaupunki
Palsinajärvi-Äikäs, Eija, toiminnanjohtaja, TyönVuoksi ry
Patrikainen, Pasi, ylijohaja, Keski-Suomen ELY-keskus
Pöyhönen, Eveliina, johtaja, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto, STM
Rautio, Outi, Lapin ja Pohjois-Suomen ALU-koordinaattori, Pellon kunta
Saari, Anssi, Keski-Suomen ALU-koordinaattori, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
Stewart, Kirsi-Marja, nuorisotoimen ylitarkastaja, Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto
Tolonen, Risto, toiminnanjohtaja, Kaarinan Nuorten Pajamestarit ry
Uusitalo, Susanna, projektipäällikkö, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
Etelä-Savon ALU-verkoston tapaaminen Joroisissa

Edellä mainittujen haastateltujen lisäksi selvitystyöhön ovat sen laadinnan aikana antaneet oman asiantuntemuksensa TPY:n jäsenpalvelupäällikkö Anne Välimaa ja tieto- ja laatuspäälikkö Reetta Pietikäinen.

Lähteet

- Asiakkaiden valinnanvapauden kokeilut ovat lähteneet hyvin liikkeelle. STM Tiedote 76/2017. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/asiakkaiden-valinnanvapauden-kokeilut-ovat-lahteneet-hyvin-liikkeelle (Viitattu 27.5.2017.)
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista. Luonnos 1.3.2017. <http://tem.fi/documents/1410877/4281155/he-alke-ja-kasvupalvelulaki-luonnos-1.3.2017.pdf/4d6600da-13c9-4d79-923d-484610434861> (Viitattu 11.5.2017.)
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista, alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta ja yksityisistä rekrytointipalveluista sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta. Luonnos 5.5.2017. http://tem.fi/documents/1410877/2132292/HE+luonnos+rekrylaiksi+jne+5_5_2017.pdf/16daaaab-0797-4376-be45-c5271e04d675. Viitattu 27.5.2017.)
- Hallituksen esitys sote- ja maakuntauudistuksesta 2.3.2017. <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/hallituksen-esitys-sote-ja-maakuntauudistuksesta-2.3.-2017.pdf/05df0eec-7625-435a-b462-667279f2d029> (Viitattu 25.5.2017.)
- Hallituksen linjaus 5.4.2016 http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-linjasi-sote-ja-aluehallintouudistusta?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616
- Hallituksen puoliväliriihi 25.4.2017 Nuorten syrjäytymisen vähentäminen. <http://vnk.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf/ef2dc3b7-8459-497e-b0cf-77b4ea9cf686> (Viitattu 27.5.2017.)
- Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna (2014) Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Järjestöt vetoavat: Heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien palvelut turvattava maakuntauudistuksessa. Väli työmarkkinatoimijoiden kannanotto 15.3.2017. <https://www.tpy.fi/uutiset/jarjestot-vetoavat-heikoimmassa-tyomarkkina-asemassa-olevien-palvelut-turvattava-maakuntauudistuksessa/>(Viitattu 28.5.2017.)
- Järjestöjen asema uudessa valinnanvapausmallissa. <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/4784663/Fakta-lehti+j%C3%A4rjest%C3%B6jen+asemasta+valinnanvapausmallissa+22.5.2017.pdf/e8a6d4c9-9215-41de-94ce-e947cbaac662> (Viitattu 28.5.2017.)
- Kasvupalvelut. Vaikeasti työllistyvän palveluprosessin suuntaviivat alkavat muodostua. TEM:n tiedote 31.3.2017. http://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kasvupalvelut-vaikeasti-tyollistyvän-palveluprosessin-suuntaviivat-alkavat-muodostua. (Viitattu 20.5.2017.)
- Kinnunen, Riitta (2016) Sovari – sosiaalisen vahvistumisen mittari työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön. Valtakunnalliset tulokset 2016. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys. https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/sovari_valtakunnallinen_raportti_2016.pdf.
- Komitea pohtii kuntoutuksen uudistamista. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/komitea-pohtii-kuntoutuksen-uudistamista. (Viitattu 15.5.2017.)
- Kuntaliiton lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 4.4.2017. <https://www.kuntaliitto.fi/lausunto/2017/hallituksen-esitys-152017-vp-eduskunnalle-maakuntien-perustamista-ja-sosiaali-ja-4> (Viitattu 27.5.2017.)
- Kuntoutuksen uudistamiskomitea, asettamispäätös. <http://stm.fi/documents/1271139/3142883/Asettamisp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+1.9.2016.pdf/235448d8-4cc7-447a-a475-3a7615b1a525>. (Viitattu 15.5.2017.)
- Kuntaliiton vastaukset lausuntokyselyyn 13.4.2017. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Alueiden%20kehitt%C3%A4misen%20ja%20kasvupalvelujen%20lakiluonnos%20lausunto%20Kuntaliitto%2013042017.pdf> (Viitattu 27.5.2017.)

Laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista vaarantaa asiakkaiden yhdenvertaisuuden. Väilityömarkkinatoimijoiden kannanotto 3.5.2017. <https://www.tpy.fi/uutiset/laki-alueiden-kehittamisesta-ja-kasvupalveluista-vaarantaa-asiakkaiden-yhdenvertaisuuden/> (Viitattu 25.5.2017.)

Lindberg, Erja (2017) Kuntien rooli tulevaisuuden työllisyyspalveluissa. Esitys eduskunnan Kansalaisinfossa 15.3.2017. https://www.tpy.fi/site/assets/files/5052/kuntien_rooli_tyollisyyspalveluissa_15032017_lindberg.pdf. (Viitattu 28.5.2017.)

Luukkonen, Jouko & Majoinen, Kaija & Kuopila, Antti (toim.) (2016) Rajapinnoilta yhdyspintoihin. Kehittämisaloite kunnan ja maakunnan yhteistyöstä. Helsinki: Kuntaliitto. http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3281. (Viitattu 27.5.2017.)

Lyhennelmä ehdotetusta valinnanvapausmallista asiakkaan näkökulmasta 9.5.2017. <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/4663611/Faktalehti%2C+valinnanvapaus+asiakkaan+n%C3%A4k%C3%B6kulmasta++9.5.2017.pdf/05e29692-5315-4ba4-b12d-cfa3e14486f7> (Viitattu 20.5.2017.)

Ohtonen, Jukka (2016) Starttivalmennus ja työpajatoiminta – taloudellisia näkökulmia https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/startti2016_verkkojulkaisu_sivuittain.pdf.

OKM/AVI (Valtakunnallinen työpajakysely).

Palvelukonsepti, Kasvupalvelujen palvelumuotoilu, loppuraportti 28.4.2017. Gofore. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/pdf/Kasvupalvelut_-_Palvelumuotoilu_-_Palvelukonsepti_-_Loppuraportti.pdf. (Viitattu 30.5.2017.)

Palvelusetelikokeilu. <http://stm.fi/palvelusetelikokeilu>. (Viitattu 27.5.2017)

Patrikainen, Pasi (2017) Ajankohtaista kasvupalvelu-uudistuksesta. Esitys eduskunnan kansalaisinfossa 15.3.2017.

Pienten tuottajien asema valinnanvapausmallissa. <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/4663611/Faktalehti%2C+pienten+tuottajien+asema+valinnanvapausmallissa+9.5.2017.pdf/aca6f09c-8c29-4e20-91d2-bc93e2ca3e4e>. (Viitattu 25.5.2017.)

Sote- ja maakuntauudistus etenee eduskuntaan. http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/sote-ja-maakuntauudistus-etenee-eduskuntaan. (Viitattu 13.5.2017.)

Sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädäntö. Tiivistelmä hallituksen esityksen keskeisistä asioista. <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/tiivistelma-sote-ja-maakuntauudistuksen-lainsaadannosta-2.3.2017.pdf/ea7f35db-c837-4baf-b267-363c0b17d1e2>. (Viitattu 13.5.2017.)

Sote- ja maakuntauudistus -verkkosivusto. <http://alueuudistus.fi/etusivu>. (Viitattu 13.5.2017.)

Sote- ja maakuntauudistus. Hallituksen esitys 2.3.2017. Yleisesittelydiat. <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3223876/sote-ja-maakuntauudistus-he-yleisesittelydiat-2.3.2017.pdf>. (Viitattu 21.5.2017.)

Sote-sanasto. <http://alueuudistus.fi/sotesanasto>. (Viitattu 28.5.2017.)

Tiedote hallituksen puoliväliriihestä 25.4.2017 <http://vnk.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-tyollisyyslinjaukset.pdf/03d81289-1e7a-4cf4-a9d8-4696027ee947> (Viitattu 21.5.2017.)

Tonttila, Jarkko (2017) Kasvupalvelut – tilannekatsaus. Esitys TPY:n kevätkokouksessa 20.4.2017.

TPY:n lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018–2021 11.5.2017. <https://www.tpy.fi/uutiset/tpy-n-lausunto-eduskunnan-sivistysvaliokunnalle-julkisen-talouden-suunnitelmasta-vuosille-2018-2021/> (Viitattu 18.5.2017.)

Työpajatoiminta 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:26. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys & opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://www.tpy.fi/site/assets/files/1376/okm26.pdf>.

Työpajatoiminta Suomessa. <https://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/>. (Viitattu 10.5.2017.)

Uudistusten reaaliaikaisesta arviointitutkimuksesta monia hyödyllisiä kehittämissuhteita. Kuntaliiton tiedote
9.3.2017. <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2017/sote-ja-maakuntauudistus-laittoi-kunnat-kellumaan>. (Viitattu
27.5.2017.)

Valinnanvapauslaki. <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/asiakkaan-valinnanvapaus>. (Viitattu 11.5.2017.)